

שבועות פרק רביעי שבועת העדות

מתוך "גמרא נו ח ה"

על שם הורי נפתלי וחנה הלנדר הכ"מ

(שבועות ל, א)

משנה :

שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים (דכתיב (ויקרא ה, א) 'והוא עד': בראוי להעיד דבר הכתוב, ואשה פסולה לעדות, כדיליף בפירקין מ'ועמדו שני האנשים' (דברים יט, יז), ברחוקין ולא בקרובין (פסולין לעדות; בסנהדרין (דף כז:) ילפינן לה, והי ניהו - התם מפרש), בכשרין ולא בפסולין (כמוגזלן, שהוא פסול מן התורה, שנאמר (שמות כג, א) 'אלתשתן עמ רשע להית עד חמס') ; ואינה נוהגת אלא בראוין להעיד (בגמרא מפרש למעוטי מאי), בפני בית דין ושלא בפני בית דין (אם מפי עצמו נשבע, שאמר "שבועה שאיני יודע לך עדות") - מפי עצמו ; ומפי אחרים (כגון "משביע אני עליכם שתבואו ותעידוני" ואמרו לו "אין אנו יודעים לך עדות" ולא הוציאו שבועה מפייהם) אין חייבין עד שיכפרו בהן בבית דין (דכתיב (ויקרא ה, א) 'אם לא יגידוגו' - במקום שאילו היה מגיד היה מועיל; וקרא - במושב מפי אחרים כתיב, אבל מפי עצמו - יליף רבי מאיר בגזירה שוה, כדמפרש בגמרא, ואפילו חוץ לבית דין) - דברי רבי מאיר ; וחכמים אומרים : בין מפי עצמו ובין מפי אחרים - אינן חייבין עד שיכפרו בהן בבית דין ;

וחייבין (קרבן עולה ויורד) על זדון השבועה (שהרי לא נאמר בה [בשבועת העדות] 'ונעלם') ועל שגגתה עם זדון העדות (שמזידים הם, ויודעים לו עדות, אבל שוגגים הם על הקרבן, כשאר שגגת ביטוי לשעבר, דאוקימנא באומר "יודע אני ששבועה זו אסורה, אבל איני יודע שחייבין עליה קרבן") ;

ואינן חייבין על שגגתה (אם שוגגים הם לגמרי: כסבורין שאין יודעין לו עדות, ואחר כך נזכרו, שהרי אנוסין הן, לא קרינא בהו 'נשבעין לשקר') ; ומה הן חייבין על זדון השבועה ? - קרבן עולה ויורד.

גמרא :

מנהי מילי (דנשים פסולות לעדות) ?

דתנו רבנן : (דברים יט, יז) ועמדו שני האנשים [אשר להם הריב לפני ה' לפני הכהנים והשפטים אשר יהיו בימים ההם] - בעדים הכתוב מדבר (דבעדים משתעי קרא, דכתיב לעיל מיניה 'כי יקום עד חמס באיש' (דברים יט, טז), וסמיך ליה 'ועמדו') (בעדים הכתוב מדבר - ללמדך שאין עדות בנשים) ; אתה אומר בעדים - או אינו אלא בבעלי דינין ?

כשהוא אומר 'אשר להם הריב' - הרי בעלי דינין אמור, הא מה אני מקיים 'ועמדו שני האנשים' - בעדים הכתוב מדבר ; ואם נפשך לומר (ואם תרצה להשיב תשובה על דרך זו - הרי לך גזירה שוה מפורשת שהכתוב מדבר בעדים) : נאמר כאן 'שני' ונאמר להלן 'שני' ('על פי שני עדים' (דברים יט, טז)) : מה להלן בעדים - אף כאן בעדים.

מאי 'אם נפשך לומר' (מה היה לו להשיב על דרך הראשונה) ? - וכי תימא : מדלא כתב 'ואשר להם הריב', כוליה קרא בבעלי דינין משתעי (בתובע ונתבע משתעי קרא, ואפילו הן תובעים רבים או נתבעים רבים - בדין אחד כל התובעים, קרי להו קרא חד, וכל הנתבעים קרי להו קרא חד) - נאמר כאן 'שני' ונאמר להלן 'שני' : מה להלן בעדים - אף כאן בעדים.

תניא אידך : (דברים יט, יז) ועמדו שני האנשים [אשר להם הריב לפני ה' לפני הכהנים והשפטים אשר יהיו בימים ההם] - בעדים הכתוב מדבר ; אתה אומר בעדים ? או אינו אלא בבעלי דינין ? אמרת : וכי שנים באים לדין, שלשה אין באין לדין ? ואם נפשך לומר : נאמר כאן 'שני' ונאמר להלן 'שני' : מה להלן בעדים - אף כאן בעדים.

מאי 'אם נפשך לומר' ? - וכי תימא בתובע ונתבע קא משתעי קרא - נאמר כאן 'שני' ונאמר להלן 'שני' : מה להלן בעדים - אף כאן בעדים.

תניא אידך : (דברים יט, יז) ועמדו שני האנשים [אשר להם הריב לפני ה' לפני הכהנים והשפטים אשר יהיו בימים ההם] - בעדים הכתוב מדבר ; אתה אומר בעדים ? או אינו אלא

בבעלי דינין? אמרת: וכי אנשים באין לדין נשים אין באות לדין?
ואם נפשך לומר נאמר כאן 'שני' ונאמר להלן 'שני': מה להלן בעדים -
אף כאן בעדים.

מאי 'אם נפשך לומר'? - וכי תימא אשה לאו אורחה, משום (תהלים
מה, יד) כל כבודה בת מלך פנימה [ממשבצות זהב לבושה] - נאמר כאן 'שני' ונאמר להלן
'שני': מה להלן בעדים אף כאן בעדים.

תנו רבנן: (דברים יט, יז) ועמדו שני האנשים [אשר להם הריב לפני ה' לפני הכהנים והשפטים אשר יהיו
בימים ההם]: מצוה לבעלי דינין שיעמדו (בעמידה), דהא קרא נמי בבעלי דינין איירי, דכתיב
'אשר להם הריב' (דברים יט, יז).

אמר רבי יהודה: שמעתי שאם רצו להושיב את שניהם - מושיבין;
איזהו אסור? - שלא יהא אחד עומד ואחד יושב (שלא יראה חבירו שמכבדין אותו
יותר ממנו, ויסתתמו דבריו), אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו 'קצר דבריך'.
תנו רבנן: (ויקרא יט, טו) [לא תעשו עול במשפט לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול] בצדק תשפוט עמיתך:
שלא יהא אחד יושב ואחד עומד, אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו
'קצר דבריך';

דבר אחר 'בצדק תשפוט עמיתך': הוי דן את חבירך לכף זכות (ולא בדין בעלי
דינים הכתוב מדבר, אלא ברואה חבירו עושה דבר שאתה יכול להכריעו לצד עבירה ולצד זכות - הכריעו לזכות,
ואל תחשדהו בעבירה).

תני רב יוסף: (ויקרא יט, טו) [לא תעשו עול במשפט לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול] בצדק תשפוט
עמיתך: עם שאתך בתורה ובמצות - השתדל לדונו יפה (לקמן מפרש לה למישרי
בתיגריה: אם באו שני דינים לפניך, ואחד מהם של תלמידי חכמים - הוי פוסק אותו תחלה ופטור אותו מלפניך).
רב עולא בריה דרב עילאי הוה ליה דינא קמיה דרב נחמן; שלח ליה
רב יוסף: עולא חברנו עמית בתורה ובמצות.
אמר [רב נחמן בלבד על רב יוסף]: למאי שלח לי (הא מילתא)? לחנופי ליה
(שמא להחניפו בתמיה)? הדר אמר [רב נחמן בלבד]: למישרא בתיגריה (כדפרישית:
אם בא דין אחר לפני - אפסוק את זה תחלה),

(שבועות ל, ב)

אי נמי לשודא דדייני (יש דין שאינו תלוי בראיית עדים ולא בשבועה, אלא במה שלב הדיינים
נוטה לזכות ולחייב, כגון הנך דכתובות פה); ההוא דאמר להו "נכסיי לטוביה" ואתו שני טובייה, ואמרינן התם
'שודא דדייני': למי שהדין רואה שהוא ראוי לתת לו מתנה; אי נמי לשני שטרות של מכר שנכתבו ביום אחד, ואין
ידוע למי מסר המוכר שטרו תחלה - אמרינן 'שודא דדייני'; אף כאן: כך שלח לי: אם הדין תלוי בשודא דדייני - זה
ראוי לזכותו, שחכם וצדיק הוא. 'שודא' לשון השלכה, כדמתרגמינן 'ירה בים' = שדי בימא (שמות טו, א).
אמר עולא: מחלוקת בבעלי דינין, אבל בעדים - דברי הכל בעמידה,
דכתיב (דברים יט, יז) ועמדו שני האנשים [אשר להם הריב לפני ה' לפני הכהנים והשפטים אשר יהיו בימים
ההם]:

אמר רב הונא: מחלוקת (רבי יהודה וחכמים) בשעת משא ומתן, אבל בשעת גמר
דין - דברי הכל דיינין בישיבה ובעלי דינין בעמידה, דכתיב (שמות
יח, ג) [ויהי ממחרת] וישב משה לשפוט את העם ויעמוד העם [על משה מן הבקר עד הערב];
לישנא אחרינא: מחלוקת בשעת משא ומתן, אבל בשעת גמר דין - דברי
הכל דיינין בישיבה ובעלי דינין בעמידה, דהא עדים כגמר דין
דמו, וכתיב בהו (דברים יט, יז) ועמדו שני האנשים [אשר להם הריב לפני ה' לפני הכהנים והשפטים אשר
יהיו בימים ההם].

דביתהו דרב הונא (משמת רב הונא) הוה לה דינא קמיה דרב נחמן; אמר:
היכי נעביד? אי איקום מקמה - מסתתמן טענתיא דבעל דינא; לא
איקום מקמה - אשת חבר הרי היא כחבר! אמר ליה לשמעיה: צא
ואפרח עלי בר אוזא ושדי עלוואי ואיקום (ואעמוד, ולא יבין זה שבשבילה עמדתי
אלא מפני האוזא הפורח ובא עלי).

והאמר מר 'מחלוקת בשעת משא ומתן, אבל בשעת גמר דין - דברי הכל
דיינים בישיבה ובעלי דינין בעמידה' (דיינים. ס"א כלומר: תמיה על זה מה דהוה עביד
רב נחמן, ואומר זה לא דבר: 'הדיינין בישיבה' - והבא לחלוק כבוד היכי עביד דקאים)?

(ומשני:) דית'יב כמאן דשרי מסאניה (כלומר: לא עומד ולא יושב, אלא כאדם שיתיר רצועה מן הסנדל), ואמר 'איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב'.

אמר רבה בר רב הונא: האי צורבא מרבנן ועם הארץ דאית להו דינא בהדי הדדי - מותבינן ליה לצורבא מרבנן ולעם הארץ נמי אמרינן ליה 'תיב', ואי קאי - לית לן בה.

רב בר שרביא הוה ליה דינא קמיה דרב פפא; אותביה ואותיב נמי לבעל דיניה. אתא שליחא דבי דינא, בטש (בעט) ביה ואוקמיה לעם הארץ - ולא אמר ליה רב פפא 'תיב'; היכי עביד הכי והא מסתתמ? טענתיה?

אמר רב פפא: מימר אמר איהו: הא אותבן, שליחא - הוא דלא מפייס מינאי (לא עשיתי לו טובה ואינו אוהבי).

ואמר רבה בר רב הונא: האי צורבא מרבנן ועם הארץ דאית להו דינא בהדי הדדי - לא ליקדום צורבא מרבנן וליתיב (לפני הדיין קודם שיבא בעל דינו, ואפילו יושב ושותק), משום דמיחזי כמאן דסדר ליה לדיניה (דמסדר ליה טענתיה וגורם שיחשדוהו במטעים דבריו לדיין, ועובר 'בלא תשא שמע שוא' [שמות כג, א], כדלקמן); ולא אמרן אלא דלא קביע ליה עידניה, אבל קביע ליה עידניה (שהדיין רבו ויש לו קביעות ללמוד) - לית לן בה; מימר אמר: בעידניה טריד.

ואמר רבה בר רב הונא: האי צורבא מרבנן דידע בסהדותא וזילא ביה מילתא למיזל לבי דינא, דזוטר מיניה לאסהודי קמיה - לא ליזיל. אמר רב שישא בריה דרב אידי: אף אנן נמי תנינא [בבא מציעא פ"ב מ"ח]: מצא שק או קופה ואין דרכו ליטול (אם היה שלו) - הרי זה לא יטול' (אין מזהיר עליו ב'לא תוכל להתעלם' [דברים כג, ג], שנאמר 'והתעלמת' [שם, פסוק ד]: פעמים שאתה מתעלם [בבא מציעא ל.]).

הני מילי בממונא, אבל באיסורא (כגון אשה הבאה לפני חכם להתירה לינשא ותלמיד זה יודע שבעלה חי) - (משלי כא, ל) אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' (אין חכמה חשוב לנגד ה'): כל מקום שיש בו חלול ה' - אין חולקין כבוד לרב.

רב יימר הוה ידע ליה סהדותא למר זוטרא; אתא לקמיה דאמימר, אותבינהו לכולהו. אמר ליה רב אשי לאמימר: והאמר עולא 'מחלוקת בבעלי דינין, אבל בעדים דברי הכל בעמידה'? אמר ליה: האי ('ועמדו') עשה, והאי ('אתה' אלהיך תירא' [דברים ו, ג]) לרבות תלמידי חכמים (בבא קמא מא:)) עשה; עשה דכבוד תורה עדיף!

<סימן סניגרון בור גזלת מרמה>
תנו רבנן: מנין לדיין שלא יעשה סניגרון לדבריו (אם דן דין ולבו נוקפו לומר שהוא טועה - לא יחזיק דבריו להביא ראיות להעמידם, שהוא בוש לחזור, אלא לכל צדדים יחזור להוציא דין לאמיתו)?

תלמוד לומר (שמות כג, ז) מדבר שקר תרחק [ונקי וצדיק אל תהרג כי לא אצדיק רשע]; ומנין לדיין שלא ישב תלמיד בור לפניו (לישא וליתן בדין עמו, שלא יטעהו)? תלמוד לומר: מדבר שקר תרחק.

מנין לדיין שיודע לחבירו שהוא גזלן, וכן עד שיודע בחבירו שהוא גזלן - מנין שלא יצטרף עמו (ואף על פי שהעדות אמת)? תלמוד לומר: מדבר שקר תרחק (שגורם לפסוק דין על פי שנים עדים, ואין כאן אלא עד אחד). מנין לדיין שיודע בדין שהוא מרומה (שלמד מתוך דברי עדים שאין עדותם אמת), שלא יאמר "הואיל והעדים מעידין אחתכנו ויהא

(שבועות לא, א)

קולר (שלשלת העון) תלוי בצואר עדים"?
תלמוד לומר: מדבר שקר תרחק.

<סימן תלתא 'תלמיד' ותלת 'בעלי חוב' סמרטוט שומע ומטעים>
מנין לתלמיד שיושב לפני רבו ורואה זכות לעני וחוב לעשיר (ורבו החליף) - מנין שלא ישתוק?
תלמוד לומר (שמות כג, יז) מדבר שקר תרחק [ונקי וצדיק אל תהרג כי לא אצדיק רשע];
מנין לתלמיד שרואה את רבו שטועה בדין, שלא יאמר "אמתיך לו עד שיגמרנו ואסתרנו ואבננו משלי כדי שיקרא הדין על שמי"?
תלמוד לומר: מדבר שקר תרחק.
מנין לתלמיד שאמר לו רבו "יודע אתה בי שאם נותנין לי מאה מנה איני מבדה (משקר); מנה יש לי אצל פלוני ואין לי עליו אלא עד אחד" - מנין שלא יצטרף עמו?
תלמוד לומר: מדבר שקר תרחק.
האי 'מדבר שקר תרחק' נפקא? הא ודאי שקורי קא משקר, ורחמנא אמר (שמות כ, יב) [לא תרצח לא תנאף לא תגנב] לא תענה ברעך עד שקר!
אלא כגון דאמר ליה "ודאי חד סהדא אית לי, ותא אתה קום התם (ושיהא סבור בעל דין שאתה בא להעיד, ויודה אמת) ולא תימא ולא מידי", דהא - לא מפקת מפומך שקרא - אפילו הכי אסור משום שנאמר מדבר שקר תרחק.
מנין לנושה בחבירו מנה שלא יאמר "אטעננו במאתים כדי שיודה לי במנה, ויתחייב לי שבועה, ואגלגל עליו שבועה ממקום אחר (שאינו מודה לי במקצת, ואשביענו על ידי גלגול, או שבועת קרקעות שאין נשבעין עליהן אלא על ידי גלגול)"?
תלמוד לומר מדבר שקר תרחק.
מנין לנושה בחבירו מנה וטענו מאתים, שלא יאמר "אכפרנו בבית דין ואודה לו חוץ לבית דין, כדי שלא אתחייב לו שבועה ולא יגלגל עלי שבועה ממקום אחר"?
תלמוד לומר מדבר שקר תרחק.
מנין לשלשה שנושין מנה באחד, שלא יהא אחד בעל דין ושנים עדים (והם בעלי דין) כדי שיוציאו מנה ויחלוקו?
תלמוד לומר מדבר שקר תרחק.
מנין לשנים שבאו לדין: אחד לבוש סמרטוטין ואחד לבוש איצטלית בת מאה מנה, שאומרים לו לבוש כמותו (שלא תגרום לנו לישא לך פנים, או יסתתמו דברי שכנגדך מפני חשיבותך, ואמר "איך יאמינו בי בית דין על אדם חשוב כזה") או הלבשהו כמותך?
תלמוד לומר מדבר שקר תרחק (וכיון שאיש מריבו מסותם - מעמיד זה את שקרו).
כי הווי אתו לקמיה דרבא בר רב הונא, אמר להו: שלופו פוזמוקייכו (כמין אנפיליאות חשובים קלצונ"ש בלע"ז) וחותרו לדינא.
מנין לדיין שלא ישמע דברי בעל דין קודם שיבא בעל דין חבירו?
תלמוד לומר מדבר שקר תרחק.
מנין לבעל דין שלא יטעים דבריו לדיין קודם שיבא בעל דין חבירו?
תלמוד לומר מדבר שקר תרחק.
רב כהנא מתני מ' לא תשא' [ויקרא יט, טו] לא תעשו עול במשפט לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדולבצדק תשפוט עמיתך (אזהרה למקבל) * - (קרי ביה) לא תשיא (אזהרה לבעל דין).
* [א 1]: שמות כג, א לא תשא שמע שוא אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס - (שהמטעים דבריו שלא בפני בעל דינו - אינו בוש מדברי שקר) [

(בספר יחזקאל [יח, יח]): [אביו כי עשק עשק גזל גזל אח] ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו [והנה מת בעונו]; רב אמר: זה הבא בהרשאה (ומתעבר על ריב לא לו' [משלי כו, יז]; ושמא הראשון נוח לו ונוח לפשרה יותר מזה, שאינו יכול לעשות פשרה במזון אחרים), ושמואל אמר: זה הלוקח שדה שיש עליה עסיקין (עוררין, כמו (בראשית כו) 'כי התעשקו עמו' [בראשית כו, כן]; שמעוררין על המחזיק בה, וזה בא וקונה אותה, ובוטח על חזקו, שהוא איש זרוע).
אינה נוהגת אלא בראוין להעיד:
לאפוקי מאי?
אמר רב פפא: לאפוקי מלך (דתנן סנהדרין (דף יח). 'לא מעיד ולא מעידין אותו');

ורב אחא בר יעקב אמר: לאפוקי משחק בקוביא (בעירבון והמראה, שקורין פרמייל"ה).

מאן דאמר 'משחק בקוביא' כל שכן מלך (דמדאורייתא לא חזי, דכתיב (דברים יז, טו) 'שום תשים עליך מלך' שתהא אימתו עליך; והבא להעיד - צריך לעמוד לפני הדיין כדאמרן לעיל (דף ל), ודרך בזיון הוא לו), ומאן דאמר 'מלך' - אבל משחק בקוביא מדאורייתא מחזא חזי, ורבנן הוא דפסלוהו (שלא פסלה תורה אלא 'עד חמס': שנוטל בחזקה, כמו (שופטים ט, כה) 'ויגזלו את כל אשר יעבר' דבעלי שכם; ורבנן גזרו ביה ועשוהו 'גזלן מדבריהם', ואמרו: 'אסמכתא היא, ולא קניא'; וכיון דמדאורייתא חזי - חיילא עליה שבועה; ורב אחא סבר: הואיל וסוף סוף אי מסהיד לא מקבלינן ליה - לא קרינן ביה 'והוא עד').

בפני בית דין ושלא בפני ב"ד נ - מפי עצמו; ומפי אחרים אין חייבין עד שיכפרו בהן בבית דין - דברי רבי מאיר; וחכמים אומרים: בין מפי עצמו ובין מפי אחרים - אינן חייבין עד שיכפרו בהן בבית דין:]
במאי קמפלגי?

אמרוהו רבנן קמיה דרב פפא: ב'דון מינה ומינה בדון מינה ואוקי באתרה' קא מיפלגי (פרשה שלמדה דבר מחבירתה בגזירה שוה, אם תעמיד אותו דבר בזו בתורת מה שהיה עומד במקום שלמדנו משם, דהואיל ולמדנו ממנו - על כרחך ממנו תחזור ותלמדנו לכל משפטו? או דון מינה ואוקי באתרה, כלומר: לאחר שלמדנו משם והבאתו לכאן - העמידהו כאן בתורת שאר דברים המפורשים כאן; והשתא מפרש לה ואזיל): רבי מאיר סבר 'דון מינה ומינה' (לקמן (דף לד.) ילפינן שבועת העדות בגזירה שוה ד'תחטא' 'תחטא' משבועת הפקדון למושב מפי עצמו, דכתיבא בשבועת הפקדון ולא כתיבא בשבועת העדות): (דון מינה): מפקדון: מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב (דכתיב (ויקרא ה, כד) 'אשר ישבע עליו') - אף עדות מושבע מפי עצמו חייב, ומינה: מה פקדון, בין בבית דין ובין שלא בבית דין (דהא 'ונשבע על שקר' (ויקרא ה, כב) בין בבית דין בין שלא בבית דין משמע) - אף עדות (אף על גב דמושב מפי אחרים האמור בשבועת העדות אינו אלא בבית דין, כדאמרין לקמן בשמעתין, [מכל מקום] 'מפי עצמו' דילפינן מפקדון -) בין בבית דין ובין שלא בבית דין (אפילו שלא בבית דין, ומייתנין ליה הכא כי התם); ורבנן סברי 'דון מינה ואוקי באתרה': (דון מינה): מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב - אף עדות מושבע מפי עצמו חייב; ואוקי באתרה: מה מושבע מפי אחרים: בבית דין - אין, שלא בבית דין - לא, אף מושבע מפי עצמו: בבית דין - אין, שלא בבית דין - לא (כלומר: לאחר שהבאתו לכלל שבועת העדות, העמידהו כמשפט המפורש בשבועת העדות: מה מושבע מפי אחרים האמור בשבועת העדות אינו אלא בבית דין - אף מפי עצמו: שהבאת לה ממקום אחר - אינו אלא בבית דין).

(שבועות לא, ב)

אמר להו רב פפא: אי מפקדון גמרי לה רבנן (אי מפקדון הוו מייתי רבנן 'מפי עצמו' לשבועת העדות - הוו מחייבי ליה אפילו שלא בבית דין כי התם): דכולי עלמא לא פליגי דדון מינה ומינה (דלכולי עלמא דון מינה ומינה אית לו); אלא היינו טעמא דרבנן: דמייתו לה בקל וחומר (והאי דלא מחייבו אלא בבית דין - משום דלאו בגזירה שוה משבועת הפקדון גמרי לה, אלא משבועת העדות גופה: מקל וחומר): ומה (מושבע) מפי אחרים חייב (בעדות כדכתיב (ויקרא ה, א) 'ושמעה קול אלה') - מפי עצמו לא כל שכן! ומדמייתו לה מקל וחומר - דיו לבא מן הדין להיות כנדון: מה מושבע מפי אחרים - בבית דין - אין, שלא בבית דין - לא, אף מושבע מפי עצמו: בפני בית דין - אין, שלא בפני בית דין - לא.

אמרו ליה רבנן לרב פפא: מי מצית אמרת דלאו בדון מינה ומינה פליגי? והתנן גבי פקדון [פ"ה מ"א]: 'שבועת הפקדון נוהגת באנשים ובנשים, ברוקין ובקרובין, בכשרין ובפסולין, בפני בית דין ושלא בפני בית דין מפי עצמו, ומפי אחרים אינו חייב עד שיכפור בו בבית דין - דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים: בין מפי עצמו ובין מפי אחרים: כיון שכפר בו - חייב'; מושבע מפי אחרים בפקדון [מחוץ לבית דין] - מנא להו לרבנן דחייב? לאו דגמרי לה מעדות (דהא בפקדון 'אשר ישבע עליו לשקר' כתיב (ויקרא ה, כד), משמע מפי עצמו, והכא ליכא למידן קל וחומר דודאי מושבע מפי עצמו חמור ממושבע מפי אחרים, אלא מגזירה שוה גמרי לה מעדות), ושמע מינה ב'דון מינה ומינה פליגי' (ומדחייב בבית דין ושלא בבית דין - אלמא 'דון מינה ואוקי באתרה' סבירא להו: מאחר שהבאת מפי אחרים לכלל שבועת הפקדון - העמידהו בתורת שבועת הפקדון שאין שבועה בבית דין מפורש בה)?

מההיא - אין (מההיא ודאי שמעינן להו לרבנן דון מינה ואוקי באתרה), מהא ליכא למשמע מינה (אבל מההיא פלוגתא לא הוה שמעינן ליה).

וחייבין על זדון השבועה:
מנהני מילי?

דתנו רבנן: ככולן נאמר בהן (בכל הכתובים בקרבן עולה ויורד כגון שבועת ביטוי וטומאת מקדש נאמר) 'ונעלם', וכאן (בשבועת העדות) לא נאמר בה 'ונעלם' - לחייב על המזיד כשוגג.

ועל שגגתה עם זדון העדות:
היכי דמי שגגתה עם זדון העדות?
אמר רב יהודה אמר רב: באומר "יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לא".

ואין חייבין על שגגתה גרידתא:
לימא תנינא לדרב כהנא ודרב אסי (דהיכא דסבור לישבע באמת - אינו חייב, ואמאי איסתפקא להו דאיצטריך רב למימר להו, לבן אנסך)?
לא! אף על גב דתנן (האי גבי עדות) - איצטריך (איצטריך רב למימר נמי גבי בטוי):
סלקא דעתא אמינא: הכא הוא דלא כתיב 'ונעלם' דבעינן שוגג דומיא דמזיד, אבל התם - דכתיב 'ונעלם' - אפילו שגגתה כל דהו (ואפילו אנוס בלבו נייחייב)? קא משמע לן.

משנה:

שבועת העדות כיצד?

אמר לשנים "בואו והעידוני!" - "שבועה שאין אנו יודעין לך עדות!", או שאמרו לו (בלא שבועה) "אין אנו יודעין לך עדות" (ואמר להם) "משביע אני עליכם (שיהא אמת מה שאמרתם)" ואמרו "אמן" - הרי אלו חייבין (אבל אם שתקו אחר השבועה - אין כאן קבלת שבועה).
השביע עליהם חמש פעמים חוץ לבית דין, ובאו לבית דין והודו - פטורין (ואפילו כפרו חוץ לבית דין על כל שבועה שאין כפירה חוץ לבית דין, כדמפרש בגמרא); כפרו (בבית דין) - חייבין על כל אחת ואחת (דכפירה - אכולה קיימא, וילפינן מקרא: 'והיה כי יאשם לאחת מאלה' (ויקרא ה, ה) - לחייב על כל אחת ואחת).
השביע עליהן חמש פעמים בפני בית דין, וכפרו - אינן חייבין אלא אחת.

אמר רבי שמעון: מה טעם (אין חייבין אלא אחת אפילו שתקו וכפרו לבסוף ולא אמרינן כפירה קיימא אכולהו)? הואיל ואינם יכולין לחזור ולהודות (אילו כפרו בראשונה, הואיל ובב"ד הם - שוב לא היו ראויין להעיד, שכבר הגידו שאינן יודעין לו עדות, ושוב אינו חוזר ומגיד; הלכך: אף על גב דלא כפרו אלא לבסוף - כל השבועות היו לבטלה חוץ מן הראשונה: שאם שתקו בראשונה - כפירה היא, שוב אינן ראויים להשביע, ואם אינה כפירה - הרי מושבעין ועומדין; ומה זה? - שבועה על שבועה! ועל כרחך כי כתב 'לאחת' - לחייב על כל אחת ואחת - אשבועה חוץ לבית דין וכפרו בבית דין כתב, דשבועות דחוץ לבית דין שהיה משביען שיבואו לבית דין ויעידו - לא יצאו לבטלה, וראויות לחלק, שהרי אפילו כפרו שם בראשונה - היה ראוי לחזור ולהשביען).

כפרו שניהן כאחד (בתוך כדי דבור) - שניהן חייבין; בזה אחר זה - הראשון חייב והשני פטור (שכיון שכפר הראשון - שוב אין עד יחידי ראוי להגיד);
כפר אחד והודה אחד: הכופר חייב.
היו שתי כיתי עדים; כפרה הראשונה ואחר כך כפרה השניה - שתיהן חייבות, מפני שהעדות יכולה להתקיים בשתיהן.

גמרא:

אמר שמואל: ראוהו שרץ אחריהן, אמרו לו "מה אתה רץ אחרינו? שבועה שאין אנו יודעין לך עדות!" - פטורין, עד שישמעו מפיו ("בואו והעידוני").

מאי קא משמע לן? תנינא [פ"ד מ"ב]: 'שילה ביד עבדו (התובע השביע ביד עבדו), או שאמר להן הנתבע "משביע אני עליכם שאם אתם יודעין לו עדות (לבעל דינו) - שתבואו ותעידוהו" הרי אלו פטורים

(שבועות לב, א)

עד שישמעו מפי התובע ("בואו והעידוני") ' (ולקמן יליף לה מקראי) ! ?
'רץ אחריהן' איצטריכא ליה: סלקא דעתך אמינא: כיון דרץ אחריהן כמאן דאמר להו דמי? - קא משמע לן.
והא - נמי תנינא [פ"ד מ"ג]: 'שבועת העדות כיצד? אמר לעדים "בואו והעידוני" "שבועה כו', 'אמר' - אין, לא אמר - לא!
'אמר' לאו דוקא (אלא אורחא דמילתא נקט, ואי לא שמואל - לא שמעינן לה ממתניתין); דאי לא תימא הכי, גבי פקדון, דקתני [פ"ה מ"ב] 'שבועת הפקדון כיצד? אמר לו "תן לי פקדון שיש לי בידך"' - הכי נמי 'אמר' - אין, לא אמר לא? הא (ויקרא ה, כא) [נפש כי תחטא ומעלה מעל בה] וכחש בעמיתו [בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו] - כל דהו! אלא 'אמר' לאו דוקא - הכא נמי (הוה אמינא) לאו דוקא (אי לא דאשמועינן שמואל).

האי מאי? אי אמרת בשלמא 'אמר' דהכא - דוקא, תנא התם (בפקדון 'אמר') אטו (דתנייה) הכא, אלא אי אמרת: לא 'אמר' דהתם דוקא, ולא 'אמר' דהכא דוקא, 'אמר' - 'אמר' למה לי למיתנייה?
דלמא אורחא דמילתא - קא משמע לן [שמואל: אמר דוקא].
תניא כוותיה דשמואל: ראוהו שבא אחריהן, אמרו לו: "מה אתה בא אחרינו? שבועה שאין אנו יודעין לך עדות" - פטורין (דיליף לה לקמן (דף לה). מ'אם לוא יגיד' [ויקרא ה, א]: שכתוב מלא [לוא] למדרש: 'אם לך לא יגיד ונשא עונו', שמשמע שהוא תובעם), ואם בפקדון - חייבים.

השביע עליהן חמשה פעמים [חוץ לבית דין ובאו לבית דין והודו - פטורין; כפרו - חייבין על כל אחת ואחת. השביע עליהן חמש פעמים בפני בית דין, וכפרו - אינן חייבין אלא אחת. אמר רבי שמעון: מה טעם? הואיל ואינם יכולין לחזור ולהודות]:

מנלן דאכפירה בבית דין - הוא דמחייבי, אחוץ לבית דין לא מחייבי?

אמר אביי: אמר קרא: (ויקרא ה, א) [ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע] אם לוא יגיד ונשא עונו; לא אמרתי לך אלא במקום שאילו מגיד זה - מתחייב זה ממוך (דכיון דאהגדה קפיד קרא - על כרחך במקום הראוי להגדה קאי).

אמר ליה רב פפא לאביי: אי הכי - אימא שבועה גופא: בבית דין אין, ושלא בבית דין - לא!?

לא סלקא דעתא, דתניא (ויקרא ה, ה) [והיה כי יאשם] לאחת [מאלה והתודה אשר חטא עליה] - לחייב על כל אחת ואחת, ואי סלקא דעתא בבית דין - מי מחייב על כל אחת ואחת - והתנן: השביע עליהן חמשה פעמים בפני בית דין וכפרו - אין חייבין אלא אחת; אמר רבי שמעון: מה טעם? - הואיל ואינם יכולין לחזור ולהודות' אלא לאו שמע מינה שבועה חוץ לבית דין, כפירה בבית דין!

כפרו שניהן כאחת - חייבין [בזה אחר זה - הראשון חייב והשני פטור; כפר אחד והודה אחד: הכופר חייב]:

הא אי אפשר לצמצם (וקסלקא דעתא דכאחת דקתני מתניתין - מצומצין אמר)?
אמר רב חסדא: הא מני? - רבי יוסי הגלילי היא, דאמר (במסכת בכורות (פ"ב מו, דף יז.)) 'אפשר לצמצם' (דחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים... רבי יוסי הגלילי אומר: שניהן לכהן דאפשר לצמצם שיוציאו שניהם ביחד ראשם; וחכמים אומרים: אי אפשר שלא יצא ראשו של אחד מהם תחלה, והאחד אינו בכור, ושניהם ספק, וירעו עד שיטתאבו, והאחד לו והאחד לכהן).

רבי יוחנן אמר: אפילו תימא רבנן, כגון שכפרו שניהן בתוך כדי דיבור, ותוך כדי דיבור כדיבור דמי.

אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא: מכדי 'תוך כדי דיבור' - כמה הוי? כדי שאילת תלמיד לרב ("שלום עליך רבי"); איכא דאמרי כדי שאילת

הרב לתלמיד ("שלום עליך"); ; עד דאמרי "שבועה שאין אנו יודעין לך עדות" - טובא הוי (אין שניהם יכולין לומר שש תיבות הללו בשיעור זה) ! ? אמר ליה: כל אחד ואחד תוך דיבורו של חברו (כשגמר זה כפירתו - התחיל זה לדבר בתוך כדי שאילת שלום) .

תוספות ד"ה שבועה שאין אנו יודעין לך עדות טובא הוי. דס"ד דצריך שתהא כפירה שניה תוך כדי דיבור של כפירה ראשונה; ואם תאמר לימא כגון שהתחילו וסיימו בבת אחת, אלא שאחד מיהר מעט יותר מחבירו וסיימו שניהם תוך כדי דיבור - ויש לומר שאין רגילות להעיד ב' עדים כאחת, דתרי קלי לא משתמע; אי נמי הוה מצי לשנויי הכי, אלא שמתרץ האמת. תוספות ד"ה בתוך כדי דיבור של חברו. פירוש: רק שיתחילו תוך כדי דיבור של חברו, אף על פי שלא יהיו הכפירות תוך כדי דיבור; ואם תאמר אמאי שני חייב? לימא "אני לא עשיתי כלום, שכפר הראשון כבר, ואילו היה חוזר בו תוך כדי דיבורו גם אני הייתי חוזר בי תוך כדי דיבורי"? ואומר ר"י דכיון שהעיד זה תוך כדי דיבור של ראשון - חשיב כאילו שניהם העידו בבת אחת בצמצום, ויכול גם הראשון לחזור ולהודות תכ"ד של עדות שני כמו השני, ואין לשני יותר שהות לחזור מלראשון, אלא לשניהם שוין; ולכן אין השני יכול לתלות כלום בחזרת הראשון!

בזה אחר זה - הראשון חייב והשני פטור: מתניתין דלא כי האי תנא (דלא כרבי אלעזר ברבי שמעון), דתניא 'משביע עד אחד (וכפר) - פטור (העד מקרבן שבועת העדות); ורבי אלעזר ברבי שמעון מחייב' ! ?

לימא בהא קמיפלגי: דמר (תנא קמא) סבר 'עד אחד, כי אתא - לשבועה הוא דקא אתא (אם מעיד עליו שהוא חייב מנה - אינו מחייב ממון אלא שבועה, לפיכך אין הגדלת חשובה), ומר סבר: 'עד אחד כי אתא - לממונא קא אתא' (ודריש קרא הכי: 'לכל עון ולכל חטאת' - דהיינו למכות ועונשין הוא דאינו קם, אבל קם הוא לממון) . ותיסברא (דמחייב רבי אלעזר ברבי שמעון ממון על פי עד אחד, וטעמא משום הכי הוא) ? האמר אביי: 'הכל מודים בעד סוטה והכל מודים בעדי סוטה ומחלוקת בעדי סוטה; הכל מודים בעד אחד, והכל מודים בעד שכנגדו חשוד על השבועה' (ומפרש לה לקמן הכי: יש עדות בסוטה שהכל מודים בה שהמשביע עד אחד חייב, ויש עדות בסוטה שאף אם השביע שניהם וכפרו - פטורין, ומחלוקת בעדי סוטה: יש עדות בסוטה שנחלקו בה חכמים ורבי אלעזר ברבי שמעון - במשביע את שניהם וכפרו - במחלוקתן שנחלקו במשביע עד אחד דממון; ומפירושא דמילתא דאביי לקמן שמעינן: דטעמא דרבי אלעזר - משום דקסבר 'דבר הגורם לממון כממון דמי', ועד אחד - גורם לממון הוא: שאילו הוא העיד - היה מחייבו שבועה, ורוב בני אדם אין נשבעין לשקר, והיה משלם) ! אלא דכולי עלמא עד אחד כי אתי - לשבועה קא אתי, והכא - בהא קמיפלגי: מר [רבי אלעזר ברבי שמעון] סבר 'דבר הגורם לממון כממון דמי', ומר סבר לאו כממון דמי.

תוספות ד"ה הכל מודים בעד סוטה. ואין העד יכול לומר "בלא עדותי על ידי עדי קיני וסתירה תשתה ותמות, ויפטר בעלה מן הכתובה" - דהרבה פעמים זכות תולה, ונפסדת על ידי העד יותר ממה שנפסדת על ידי עדי סתירה, משום דאיכא למימר: שמא זכות יתלה לה, ולא חשיבי אלא 'גורמים': [## וכן בזמן הזה שאין משקיף סוטה].

גופא אמר אביי: הכל מודים בעד סוטה, והכל מודים בעדי סוטה, ומחלוקת בעדי סוטה; הכל מודים בעד אחד, והכל מודים בעד שכנגדו חשוד על השבועה:

'הכל מודים בעד סוטה' - שחייב, בעד סומא (אם הביא שני עדי קיני שהתירה בה "אל תסתרי עם פלוני", ושני עדי סתירה שנסתרה עמו אחרי כן, ויש עד אחד שנשמאת בסתירה זו, והשביע הבעל את העד להעיד ויפטר מכתובתה, וכפר עדותו - חייב, דהא מפסידו ממון ממש), דרחמנא הימניה (כדאמר במסכת סוטה (דף לא.)), דכתיב (במדבר ה.יג.) ושכב איש אתה שכבת זרע ונעלם מעיני אישה ונסתרה והיא נטמאה [ועד אין בה] (והוא לא נתפשה) (ודרשין במסכת סוטה (שם): 'כל מקום שנאמר עד - שנים קאמר, עד שיפרוט לך הכתוב 'אחד', וקאמר רחמנא 'ועד אין בה' - תרי, אלא חד; 'והיא לא נתפשה' אסורה, דעל כרחך 'היא לא נתפשה' להחמיר עליה בא, ולאוסרה) - כל שיש בה (ואם העיד היה פוטרו מכתובתה, והואיל וכפר עדותו - חייב);

'והכל מודים בעדי סוטה' שפטור (שאפילו השביע שניהם וכפרו פטורין) - בעדי קיני, דהוה 'גורם דגורם' ('אף אם העדנוך - עדיין אתה צריך לעדי סתירה'; וכשיבואו עדי סתירה - אף הן אין מחייבין אותה להפסידה, אלא גורמים הם שמביאין אותה לידי שתיית מים המאריים, ושמא מיראת המים תודה שנשמאת ותפסיד כתובתה) ,

(שבועות לב, ב)

'ומחלוקת בעדי סוטה' - בעדי סתירה (אותו מחלוקת שנחלקו חכמים ורבי אלעזר ברבי שמעון במשביע עד אחד של ממון - באותו מחלוקת עצמו חלוקים הם במשביע שני עדי סתירת סוטה וכפרו) :

מר סבר דבר הגורם לממון כממון דמי, וחייב, ומר סבר לאו כממון דמי, ופטור (דלרבי אלעזר דמחייב במשביע עד אחד דממון משום 'דבר הגורם לממון' - מחייב נמי בהני, שאילו העידו - שמא היו גורמין לה שתהא מודה מיראת בדיקת מים);

'הכל מודים בשכנגדו חשוד על השבועה' (מי שבעל דינו חשוד על השבועה וכופר לו ממון, ועד אחד יודע בו והשביעו זה שיעיד, וכפר - שהוא חייב, שזה אחד מן הנשבעין ונוטלין, כדאמרין בפרק 'כל הנשבעין' (לקמן דף מד:); הלכך אילו העיד וחייב את החשוד שבועה - היו בית דין מגלגלין את השבועה על זה לישבע וליטול);

'הכל מודים בעד אחד' - דרבי אבא (במשביע עד אחד כעין מעשה דרבי אבא, דאמר לקמן שהוא חייב, כדמפרש ואזיל);

'הכל מודים בשכנגדו חשוד על השבועה' - דחשיד מאן? אילימא דחשיד לזה - דאמר ליה מלוה [לעד] "אי אתית אסהדת לי - הוה משתבענא [אני, שהרי שכנגדי חשוד], ושקילנא"? ולימא ליה "מי יימר דמשתבעת"? (ואכתי גורם לממון הוא דהוי, ולרבנן פטור)!! אלא כגון ששניהן חשודין, דאמר מר (לקמן בפרק 'כל הנשבעין', היכא דשניהן חשודין): חזרה שבועה למחויב לה, ומתוך שאינו יכול לישבע (שהוא חשוד) - (הוא) משלם (שהרי או שבועה או תשלומין מוטלין עליו!); הלכך: המשביע עד אחד היודע בדבר, וכפר - חייב העד קרבן שבועה: שאם העיד - נתחייב הלוה שבועה, ואין כאן שבועה - מאחר ששניהן חשודין - אלא תשלומין).

'הכל מודים בעד אחד דרבי אבא': דההוא גברא דחטף נסכא (חתיכת כסף מותן, לשון 'הפסל נסך חרש' (ישעיהו מ, ט)) מחבריה; אתא לקמיה דרבי אמי; הוה יתיב רבי אבא קמיה; אזל, אייתי חד סהדא דמיחטף חטפה מיניה, אמר ליה: "אין, חטפי, ודידי חטפי" (שלי חטפתי, שאתה גזלתו ממני)! אמר רבי אמי: היכי לדייני דייני להאי דינא? לישלם (שאין כל החוטפין נאמנים לומר "שלי גזלתי", דאם כן אין לך גזלן שמשלם, ואפילו יש עדים) - ליכא תרי סהדי (דחטפה, ואיכא למימר מיגו); ליפטריה (מלהחזירו, שהרי אין כאן שני עדים, ומיגו דאי בעי אמר "לא חטפתי", כי אמר נמי "דידי חטפתי" - נאמן) - הא איכא חד סהדא דמחטף חטף (ואי הוה אמר "לא חטפתי" היה צריך לישבע להכחיש העד); לישתבע (שבועה שהעד מחייבו) - כיון דאמר "אין, חטפי, ודידי חטפי!" - הוה ליה כגזלן (והמתחייב שבועה על פי עד אחד - צריך לישבע על מה שהעד מעיד, ולהכחיש את העד, וזה אינו יכול לישבע על כך, שהרי מודה הוא לדברי העד שחטפה, והוה האי גברא אצל שבועה זו כגזלן אצל כל שבועות: שאינו יכול לישבע עליהן - אף זה בשבועה זו אינו יכול לישבע, שהרי מודה בה)!!

אמר ליה רבי אבא: הוה ליה 'מחויב שבועה' (על כרחו, אם בא להחזיק בה - הוה עליו לישבע שלא חטף, שאין החוטף נאמן לומר "שלי חטפתי", וזו היא השבועה שהעד מחייבו לישבע: על מה שהעד מעיד) ואינו יכול לישבע (שהרי מודה לדבריו), וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע - משלם.

אמר רב פפא: הכל מודים בעד מיתה (בעד אחד היודע באשה שמת בעלה, והשביעתו שיעיד בה כדי שתטול כתובתה מן היוורשים) שהוא חייב, והכל מודים בעד מיתה שהוא פטור;

'הכל מודים בעד מיתה שהוא פטור' (ואף על גב שעד אחד נאמן בעדות זו, והפסידה ממון בכפירתו): דאמר לה לדידה (חוץ לבית דין "מת בעליך") ולא אמר להו לבית דין (ולא אמר עדותו בבית דין כשהשביעתו, לפי שהיא יכולה לילך לבית דין ולומר "מת בעלי" ולא תהא צריכה לשום עד) דתנן [בבבלי] "במות פ"ט מ"א, בשני לשון 'האשה שאמרה "מת בעלי" - תנשא; "מת בעלי" - תתיבם' (והיא עצמה נאמנת);

'הכל מודים בעד מיתה שהוא חייב': דלא אמר לדידה ולא אמר להו לבית דין.

שמע מינה: משביע עדי קרקע חייב (לשון שאילה היא: מהכא נשמע דסבירא ליה לרב פפא שהמשביע עדים על עדות קרקע וכפרו שחייבים? ולקמן (דף לז:); פליגי תנאי ואמוראי; ועד אמיתה - עד קרקע הוא, שהכתובה אינה נגבת אלא מן הקרקע)? (ומשני: דלמא דתפישא מטלטלי (דלמא הא דרב פפא - דהוי תפסה מטלטלי דבעל מחיים, ואם העיד זה - עדותו היתה תופסת בכתובתה)).

כפר אחד והודה אחד [הכופר חייב; היו שתי כיתי עדים]: השתא בזה אחר זה דתרוייהו קא כפרי (דמצי למימר ראשון "מה מועיל לך אם העדתך, הלא כפר השני" - אפילו הכי אמרת הראשון חייב, הואיל ועדיין לא כפר השני) - אמרת 'הראשון חייב והשני פטור', כפר אחד והודה אחד מיבעיא (דהכופר חייב)?

לא, צריכא כגון שכפרו שניהן וחזר אחד מהן והודה בתוך כדי דיבור, והא קא משמע לן: דתוך כדי דיבור כדיבור דמי (ויכול לחזור; וכי איצטריך מתניתין - לאו לאשמועינן חיובא דכופר, אלא לאשמועינן שהשני פטור). בשלמא לרב חסדא, דמוקי לה לההוא (דכפרו שניהן כאחת, במצומצמין) כרבי יוסי הגלילי: רישא אפשר לצמצם, וסיפא איצטריך לאשמועינן דתוך כדי דיבור כדיבור דמי (אכתי לא אשמועינן דתוך כדי דיבור דמי, איצטריך לאשמועינן הכא פטורא דשני, לאגמורי לן דכדיבור דמי), אלא לרבי יוחנן: רישא תוך כדי דיבור סיפא תוך כדי דיבור - תרתי למה לי? מהו דתימא הני מילי כפירה וכפירה (כפר השני בתוך כדי דיבורו של הראשון - אשמועינן רישא דהוי חשיב כאחת לחיוביה לשני), אבל כפירה והודאה אימא לא - קא משמע לן (ובסיפא אשמועינן כפר וחזר והודה בתוך כדי דיבור דיכול לחזור בו, ועדות האחרונה עדות).

היו שתי כיתי עדים כפרה הראשונה ואח"כ כפרה השניה נשתיהן חייבות, מפני שהעדות יכולה להתקיים בשתייהן:]
 בשלמא שניה תתחייב דכפרה לה ראשונה (ואין לו עדים אלא אלו, ונמצא שהפטידוהו בכפירתן), אלא ראשונה אמאי?

(שבועות לג, א)
 הא קיימא שניה (ומה הפטידוהו הראשונים)?
 אמר רבינא: הכא במאי עסקינן? - כגון שהיתה שניה בשעת כפירת ראשונה קרובין בנשותיהן (נשאו שתי אחיות, ואינן כשירין בעדות אחד; נמצא שלא היה לו עדות כשכפרה ראשונה אלא הם לבדם; וכי תימא 'למה לי למתנייה' - איצטריך), (כגון) ונשותיהן גוססות (ששתי האחיות הללו גוססות); מהו דתימא 'רוב גוססים למיתה' (הוו להו כאילו מתו, ותפטר כת ראשונה, דהא קיימא כת שניה)? - קא משמע לן השתא מיהא לא שכיב (ולמדן שהגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו, ואף על פי שרובן למיתה).

משנה:
 "משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני פקדון ותשומת יד (הלואה ששם בידו ממון) וגזל ואבידה (שמצא אבידה)",
 "שבועה שאין אנו יודעין לך עדות" - אין חייבין אלא אחת;
 "שבועה שאין אנו יודעין שיש לך ביד פלוני פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה" - חייבין על כל אחת ואחת.
 "משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידו שיש לי ביד פלוני פקדון חטין ושעורין וכוסמין", "שבועה שאין אנו יודעין לך עדות" - אין חייבין אלא אחת; "שבועה שאין אנו יודעין לך עדות שיש לך ביד פלוני חטין ושעורין וכוסמין" - חייבין על כל אחת ואחת.
 (רישא אשמועינן מין אחד ותביעות חלוקות, וסיפא אשמועינן תביעה אחת כולה פקדון ומינין חלוקין).
 "משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני נזק, וחצי נזק, תשלומי כפל, ותשלומי ארבעה וחמשה, ושאנס איש פלוני את בתי, ופתה את בתי, ושהכני בני (הכאה שאין בה חבורה - שאינו חייב עליו מיתה: שהמכה אביו אינו חייב אלא אם כן עשה בו חבורה, וכיון דליכא מיתה - איכא ממון דבושת) ושחבל בי חבירי, ושהדליק את גדישי ביוה"כ" (משום יוה"כ נקט ליה: דאף על גב דענוש כרת - חייב ממון; והנך דלעיל נקט משום חצי נזק, כדמפרש בגמרא, אי נמי לאשמועינן דהמשביע עדי קנס - חייבים; ו"שהכני בני" נקט לאשמועינן דהואיל ואין בה חבורה - אין בה מיתה וחייב ממון) - הרי אלו חייבין.

גמרא:
 איבעיא להו: משביע עדי קנס מהו?
 אליבא דרבי אלעזר ברבי שמעון (בפרק 'מרובה' (בבא קמא דף עה.)) - לא תיבעי לך (דחייבין, שהרי הפטידוהו בכפירת), דאמר 'יבואו עדים ויעידו' (גירסת רש"י: ויעידוהו) (ויתחייב, ואינו נפטר בהודאה ראשונה; דכי אמרינן 'מודה בקנס פטור' - דנפקא לן בבא קמא (דף טז:) 'מ'אשר ירשיעון אלהים' (נשמות כב, ח) - פרט למרשיע את עצמו - הני מילי היכא דלא אתו עדים: לא משלם קנס אפומיה ידיה, אבל אתו סהדי בתר הכי - משלם); כי תיבעי לך אליבא דרבנן, דאמרי

'מודה בקנס ואחר כך באו עדים - פטור' (זה השביען קודם שהודה בעל דין, ואם העידוהו - היה מתחייב; ומיהו הא מיבעיא לן: אי מחייבי או לא? משום דאיכא למימר 'קנס - לאו ממון גמור הוא', דהא אי הוה מודה - מיפטר לגמרי; ואיכא למימר נמי 'כל כמה דלא אודי - ממון הוא') .
(הש"ס פריך עלה דהא בעיא:) **ורבנן דהתם** (דפליגי במודה בקנס דבעית להא בעיא אליביהו) **כמאן סבירא להו** (באידך פלוגתא דאיפלגו לעיל רבנן ורבי אלעזר ברבי שמעון במשביע עד אחד) ?
אילימא כרבי אלעזר בן רבי שמעון דהכא - הא קאמר (סבירא להו בהא) **'דבר הגורם לממון כממון דמי'** (מאי מספקא לן במשביע עדי קנס? אי נמי לאו ממון הוא - בציר מגורם לממון לא הוי, דהא כי לא מודה משלם ממון! ותפשוט לך דמחייבי קרבן שבועה משום 'גורם לממון') !? **אלא** (הכי מבעיא לן: אי רבנן דהתם דפטרי במודה בקנס ואחר כך באו עדים סבירא להו כרבנן) **כרבנן דהכא, דאמרי 'דבר הגורם לממון לאו כממון דמי'** - (קנס קודם הודאה) **מאי** (מאי מדמית ליה: לממון או גורם לממון) ? (מי אמדינן) **כיון דאילו מודה** (קודם עדים) **מיפטר** (עולמית, אין זה ממון) - **לאו ממונא קא כפר ליה? או דלמא השתא מיהא** (כשמשביע זה את העדים) **לא אודי** (ואי הוה מסהדי - הווי מחייבי ליה, ואין זה 'גורם לממון' אלא ממון גמור) ?

תא שמע 'משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני נזק וחצי נזק' - והא חצי נזק קנסא הוא?
כמאן דאמר פלגא נזקא ממונא.
הניחא למאן דאמר פלגא נזקא ממונא (פלוגתא היא בבבא קמא (דף טו.) ובכתובות (דף מא.)), **אלא למאן דאמר קנסא - מאי איכא למימר?**
בחצי נזק צרוורות (בהמה שהיתה מהלכת בדרך והיו צרוורות מנתין מתחת רגליה ושיברה את הכלים - משלמת חצי נזק ואף על פי שאין זה שינוי, דהא אורחא בהכי, והויא תולדה דרגל, ולא תולדה דקרן תמה, והוה ליה לשלומי נזק שלם), **דהלכתא גמירי לה** (הלכה למשה מסיני הוא לחצי נזק), **דממונא הוא** (וההוא חצי נזק - ממונא הוא, דהא לאו תולדה דקרן הוא).
תא שמע: 'תשלומי כפל'
משום קרנא.
'ותשלומי ארבעה וחמשה'
משום קרנא.
'שאנס איש פלוני ופתה את בתי' "
משום בושת ופגם (דהא איכא ממון: דקנס דבר הקצוב בתורה, כגון שלשים של עבד: בין עבד יקר בין עבד זול, וכן חמישים של אונס ושל מפתה - שוים בכל הנשים; אבל בושת: הכל לפי המבייש והמתבייש, לכן הוי 'ממון'; וכן פגם: בתולה כתובתה מאתים, ובעולה מנה).
(אלא כיון דתרצת כולה מתניתין בממון) **מאי קא משמע לן** (נימא אחת או שתיים ונשתוק)? **כולה ממונא הוא! ?**
רישא חדא קא משמע לן, סיפא חדא קא משמע לן:
רישא חדא קא משמע לן: דחצי נזק צרוורות - ממונא הוא (ואידי דתנייה הא תנא בהדיא 'תשלומי ד' וה' ואונס ומפתה', דממון שאין משתלם בראש הוא, דומיא דחצי נזק שאין משתלם בראש; ודכוותה משנינן בשמעתא קמיתא דסנהדרין (דף ג.ג.);
סיפא חדא קא משמע לן: ' (שחבל בי חברי ביום הכפורים, או) **ושהדליקאת גדישי ביום כ" - לאפוקי מאי?**
לאפוקי דרבי נחוניא בן הקנה (דאמר 'המתחייב כרת - פטור מן התשלומין'), **דתניא:**
רבי נחוניא בן הקנה היה עושה יוה"כ כשבת לתשלומין: מה שבת כו' (ואידי דתנן להך - תנא בהדיהו 'שהכני בני', דקרובה לצד מיתה, ואשמועינן דהואיל ואינו חייב מיתה בהכאה בלא חבורה - חייב בתשלומין).
תא שמע: 'משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני

(שבועות לג, ב)
שהוציא איש פלוני שם רע על בתי (ואמר בבית דין "לא מצאתי לבתך בתולים", ונמצא בדאי, ולא הספקתי להעמידו שם בדין לתובעו קנס של מאה כסף) - **חייבין**; **הודה מפי עצמו** (בבית דין זה שהוציא שם רע בבית דין אחר) - **פטור** (קסלקא דעתא השתא דאפילו באו עדים לאחר שהודה קאמר פטור) ' (וקתני 'המשביע את העדים קודם הודאה' - חייבין; אלמא משביע עדי קנס חייבין) **הא מני? רבי אלעזר ברבי שמעון היא, דאמר: יבואו עדים ויעידו** (ואליביה לא אבעיא לי, דלדידיה הוי קנס - ממון, כיון דלא מיפטר בהודאתו); **אימא סיפא: 'הודה מעצמו פטור' - אתאן לרבנן** (קושיא היא) !?

(ומשני): כולה רבי אלעזר ברבי שמעון היא (והאי דקתני 'הודה מפי עצמו פטור' - לאו שבאו עדים אחר הודאה קאמר, אלא בהודאה בלא עדים), והכי קאמר (וטעמא הוא דקא יהיב למילתיה: משום הכי העדים חייבין: משום דממונא אפסדוה:): לא משכחת לה הודה מפי עצמו דפטור אלא היכא דליכא עדים כלל והודה מעצמו (דאין מודה בקנס פטור אלא כל זמן שהודה מפי עצמו, אבל אם באו עדים אחרי כן - חייב, הלכך ממון גמור הוא) .

משנה :

"משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידו שאני כהן", "שאני לוי", "שאני בן גרושה", "שאני בן חלוצה", "שאישי פלוני כהן", "שאישי פלוני לוי", "שאינו בן גרושה", "שאינו בן חלוצה", "שאנס איש פלוני את בתו" (שאנס ראובן בתו של שמעון) , "ו"פתה את בתו" (ו'בתו' דקתני - א'אישי פלוני' דלעיל קאי, דתנא לעיל מינה "שאישי פלוני כהן" או "לוי", ו'אינו בן גרושה", ועליה קאי: או שהשביען שאנס איש פלוני את בתו של אותו דאירינן ביה עד השתא) " (פטורין: דבעינן שישמענו מפי התובע; ואצטריך למיתנייה משום דמוקמינן לה בבא בהרשאה - אפילו הכי אינו בעל דינו בזו כשאר ממון: דמידי דלא מטא לידיה מעולם - לא מצי למכתב הרשאה עילויה), ו"שחבל בי" ('חבלה' היא חבורה) בני" (פטורין, שאין כאן הפסד ממון: שאם העידו - היה הבן מתחייב מיתה, ולא ממון) (כדמפרש בגמרא: שאין הענין מדבר אלא בכפירת ממון), ו"שחבל בי חבירי", "שהדליק גדישי בשבת" (שחבל בי בשבת או הדליק גדישי בשבת: דתרוייהו חיוב מיתה ניהו) - הרי אלו פטורין . (ויש מפרשים 'שאנס איש פלוני ופיתה את בתו' - האב הבא על בתו! וטעמא דפטורין משום דאיכא חיוב מיתה; ואף אני כן שמעתי, ואי אפשר להעמידה: דאפילו בלא חיוב מיתה נמי: מאן קא תבע? השתא אם אנסה אחר - קים לן בושתה ופגמה וקנסה לאביה; אנסה אביה - קנס בעי לשלומי לה - בתמיה?)

גמרא :

טעמא ד'אישי פלוני כהן' ד'אישי פלוני לוי', הא מנה לפלוני ביד פלוני - חייבין; הא קתני סיפא [המשנה הבאה, דף לה,א] 'שילח ביד עבדו או שאמר להן הנתבע "משביע אני עליכם שאם אתם יודעין לו עדות - שתבואו ותעידוהו" הרי אלו פטורים][לה,ב] עד שישמענו מפי התובע? אמר שמואל: בבא בהרשאה (שמיניהו אפטרופוס על כך, הלכך: אי תביעת ממון היא - הווי מחייבין) . והאמר ר' נהרדעי 'לא כתבינן אורכתא (הרשאה; ולשון שולטנות הוא כמו (בבא בתרא דף קסד): 'בשנת פלוני אורכן' - שלטון; אף כאן אורכתא = השלטה: שהשליטו על בעל דינו לתובעו) אמטלטלי' (לפי שאינו בעי, והעדים מעידין על מה שכתוב 'מחמת שיש לי ביד פלוני כך וכך')? הני מילי היכא דכפריה (שכבר נשמע שהנתבע כפור, דהשתא מחזי כשיקרא שחתמו על מה שכתב זה 'שיש לי ביד פלוני כך וכך'), אבל לא כפריה - כתבינן .

תנו רבנן [ספרא, דיבורא דחובה, פרק ח משניות א,ב]: 'מניין שאין הכתוב (דשמיעת קול) מדבר אלא (בעדות) בתביעת ממון? רבי אליעזר אומר: נאמר כאן 'או' אין [ויקרא ה,א]: ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם לוא יגיד ונשא עונו] ונאמר להלן (בשבועת הפקדון) 'או' אין [ויקרא ה,כא]: נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמתי פקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו; מה להלן אינו מדבר אלא בתביעת ממון - אף כאן אינו מדבר אלא בתביעת ממון; 'או' אין דרוצח ('או באיבה הכהו' [במדבר לה,כא], 'או השליך עליו בצדיה' [פסוק לב]) יוכיחו, שהן 'או' אין ומדברים שלא בתביעת ממון! דנין 'או' אין שיש עמהן שבועה מ'או' אין שיש עמהן שבועה ואל יוכיחו 'או' אין דרוצח שאין עמהן שבועה! 'או' אין דסוטה ('או עבר עליו רוח קנאה' [במדבר יד, כ] 'או איש אשר תעבר עליו וגו' [במדבר ה,ל]) יוכיחו, שהן 'או' אין, ויש עמהן שבועה ('והשביע הכהן את האשה' [במדבר ה,כא]), ומדברים שלא בתביעת ממון! תוספות ד"ה ואין סוטה יוכיחו: דעיקר לא אתי להפסידה כתובתה אלא להשקותה. דנין 'או' אין שיש עמהן שבועה ואין עמהן כהן מ'או' אין שיש עמהן שבועה ואין עמהן כהן, ואל יוכיחו 'או' אין דרוצח שאין עמהן שבועה, ואל יוכיחו 'או' אין דסוטה, שאף על פי שיש עמהן שבועה - יש עמהן כהן;

רבי עקיבא אומר: (ויקרא ה,ה) והיה כי יאשם לאחת מאלה [והתודה אשר חטא עליה]: יש מאלה שהוא חייב ויש מאלה שהוא פטור, הא כיצד (יש תביעה שהוא חייב כו')? - תבעו ממון חייב, דבר אחר פטור (ולקמיה פריך 'איפוך אנא'). רבי יוסי הגלילי אומר: הרי הוא אומר (ויקרא ה,א) ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה[והוא עד או ראה או ידע] [אם לוא יגיד ונשא עונו] - בעדות המתקיימת בראיה בלא ידיעה ובידיעה בלא ראיה הכתוב מדבר (ואין לך עדות בזו בלא זו אלא בתביעת ממון, כדמפרש ואזיל); 'ראיה בלא ידיעה' כיצד? - "מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני" (הם ראו שמניתי לך, אבל לא הודעתים אם הם מתנה או הלואה או פרעון)!" (ואמר לו הלה) - "יבואו פלוני ופלוני ויעידו" (שמניתי לי בפניהם, ואני פורע לך)!" - זו היא 'ראיה בלא ידיעה'; 'ידיעה בלא ראיה' כיצד? - "מנה הודיתה לי בפני פלוני ופלוני!" - "יבואו פלוני ופלוני ויעידו" - זו היא 'ידיעה בלא ראיה';

רבי שמעון אומר: חייב כאן [בשבועת העדות] וחייב בפקדון: מה להלן אינו מדבר אלא כתביעת ממון - אף כאן אינו מדבר אלא כתביעת ממון; ועוד קל וחומר: מה פקדון שעשה בו נשים כאנשים קרובים כרחוקים פסולים ככשרים, וחייב על

(שבועות לד, א)

כל אחת ואחת, בפני בית דין ושלל בפני בית דין, אינו מדבר אלא כתביעת ממון - עדות, שלא עשה בה נשים כאנשים, קרובים כרחוקים, פסולין ככשרים, ואינו חייב אלא אחת בפני בית דין (אם השביעם בבית דין) - אינו דין שלא יהא מדבר אלא כתביעת ממון!¹

[רבי שמעון דוחה את הקל-וחומר:] מה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע (מפי אחרים) כנשבע (כנשבע עצמו; ולקמן מפרש לה לכולה) ומזיד כשוגג תאמר בעדות שכן עשה בה מושבע כנשבע ומזיד כשוגג? - תלמוד לומר: 'תחטא' 'תחטא' לגזירה שוה: נאמר כאן [בשבועת העדות] 'תחטא' (ויקרא ה,א) ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם לוא יגיד ונשא עונו] ונאמר להלן [בשבועת הפקדון] 'תחטא' [ויקרא ה,כא]: נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו; מה להלן אינו מדבר אלא כתביעת ממון - אף כאן אינו מדבר אלא כתביעת ממון.

מתקיף לה [לדברי רבי אליעזר לעיל (לג, ב)] רבה בר עולא: 'או' 'או' (ויקרא ה,ד): 'אן נפש כי תשבע לבטא... להרע אן להיטיב' ביטוי יוכיחו, שהן 'או' 'אין', ויש עמהן שבועה, ואין עמהן כהן, ומדברים שלא כתביעת ממון?! מסתברא מפקדון הוה ליה [לשבועת העדות] למילף, שכן 'תחטא' מ'תחטא' (בשניהן כתיב 'תחטא' לגזירה שוה)!

אדרבה, מביטוי הוה ליה למילף, שכן חטאת מחטאת (עדות וביטוי בחטאת, אבל שבועת הפקדון באשם)!

אלא מסתברא מפקדון הוה ליה למילף, שכן חטא (סימן הוא: 'שכן חטא': 'תחטא' מ'תחטא'), במזיד (ובשניהן חייב על המזיד, אבל ביטוי כתיב בה 'ונעלם'), תבעיה וכפריה (עדות ופקדון באין על ידי טענה וכפירה, מה שאין כן בשבועת ביטוי) ועבריה (עדות ופקדון שתיהן השבועות לשעבר, אבל ביטוי עיקרה להבא)!

אדרבה, מביטוי הוה ליה למילף, שכן חטאת שירדה לחומש (סימן הוא: עדות וביטוי שניהן בחטאת ובעולה ויורד ואין בהם חומש לאפוקי פקדון, שהוא באשם, ובקרוב קבוע, ומוסיף עליו חומש, כדכתיב (ויקרא ה,כד) 'ושילם אותו בראשו וחמשיתו יוסף עליו')!

הנך נפישן.

גליון הש"ס: תמוה לי: הא קאי על רבי אליעזר, דלא יליף מ'תחטא' 'תחטא'! גם אם הוי גזירה שוה - איך אמרינן עלה 'אדרבה' - מבטוי הוה ליה למילף שכן

¹ כיצד ניתן ללמוד קל וחומר זה? הרי פקדון הוא בהכרח שוה פרוטה, ולכן בשבועת הפקדון יש בהכרח כפירת ממון, ואין לומדים אפשר - עדות, שיש בה עדויות שאינן כפירת ממון - מאי אפשר: שבועת הפקדון שהיא תמיד כפירת ממון! אולי יש לומר דעדיפה מיניה משני: שפורך את הקל-וחומר לגופו, ואינו טוען אענה חיצונית כגון זו שבקושיה כאן.

חטאת מחטאת!?! וגם מה צריך ר"א ללללמודא ד'או'אין כיון דיליף מגזירה שוה ד'תחטא'!?

ולזה היה נראה בפשוטו דמה דאמרינן 'שכן' 'תחטא' 'תחטא' - היינו דדונה יותר לפקדון, כיון דבשניהם כתיב 'תחטא', וכדאמרינן עלה 'אדרבה מבטוי שכן חטאת מחטאת, היינו דלענין זה דומה יותר לבטוי. ודברי רש"י צע"ג.

'רבי עקיבא אומר: (ויקרא ה,ה) והיה כי יאשם לאחת מאלה [והתודה אשר חטא עליה]: יש מאלה שהוא חייב ויש מאלה שהוא פטור; הא כיצד? - תבעו ממון - חייב, תבעו דבר אחר - פטור': איפוך אנא?

רבי עקיבא - א'או'אין דרבי אליעזר סמיך (דאינו אלא בתביעת ממון, ואתביעת ממון גופה קאמר 'יש מהן שהוא חייב ויש מהן שהוא פטור').

מאי בינייהו: בין רבי אליעזר ובין רבי עקיבא (הי ניהו תביעת ממון דפטור רבי עקיבא ומחייב בהו רבי אליעזר)?

איכא בינייהו משביע עדי קרקע: לרבי אליעזר - חייבין (דגבי השבת גזילה שמעינן ליה לקמן (דף לז:) דמחייב השבה על גזילת קרקע, וקטלקא דעתא דהוא הדין לשבועת הפקדון או לשבועת העדות), לרבי עקיבא - פטורין.

ולרבי יוחנן דאמר התם 'משביע עדי קרקע' - אפילו לרבי אליעזר פטורין' (וכן לשבועת הפקדון, לקמן היא, בפרק 'שבועת הפקדון' (שם)) - הכא מאי איכא בין רבי אליעזר לרבי עקיבא?

איכא בינייהו עדי קנס (לרבי אליעזר חייבין, וכן בשבועת הפקדון, דשמעינן ליה דדריש פרשת שבועת הפקדון בריבוי ומיעוטי גבי 'והשיב את הגולה' [ויקרא ה,כג] והא דאמרינן בכתובות (דף מב.) גבי פקדון 'יצאו אלו שהם קנס' - דלא כרבי אליעזר).

'רבי יוסי הגלילי אומר: (ויקרא ה,א) והוא עד או ראה או ידע [אם לוא יגיד ונשא עונו] - בעדות המתקיימת בראיה בלא ידיעה ובידיעה בלא ראיה הכתוב מדבר':

אמר ליה רב פפא לאביי: לימא רבי יוסי הגלילי (דאמר 'אין עדות מתקיימת אלא בראיה וידיעה' חוץ מעדות ממון) לית ליה דרבי אחא (דאין ומחייב בדדמי, כגון גמל האוחר בין הגמלים), דתניא:

'רבי אחא אומר: גמל האוחר (בועט ברגליו) בין הגמלים (ולו נראה כשבא לזקק לנקיבה - הוא נלחם ומכה ברגליו גמלים שסביבותיו, ולשון 'אוחר' נופל בתשמיש גמלים, דתניא בבכורות (דף ח.) 'גמל אחר כנגד אחר') ונמצא גמל הרוג בצידו - בידוע שזה הרגו (דמחייב ליה בלא ראיה, בדדמי)'

דאי אית ליה דרבי אחא - בדיני נפשות נמי משכחת לה (דמתקיימת בלא ראיה), כרבי שמעון בן שטח (כגון הא), דתניא:

אמר רבי שמעון בן שטח: אראה בנחמה אם לא ראיתי אחד שרץ אחר חבירו לחורבה, ורצתי אחריו, ומצאתי סייף בידו ודם מטפטף, והרוג מפרפר; אמרתי לו "רשע! מי הרגו לזה? או אני או אתה, אבל מה אעשה שאין דמך מסור בידו, שהרי אמרה תורה (דברים יז,ט) על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת [לא יומת על פי עד אחד], אלא המקום יפרע ממך! אמרו: לא זזו משם עד שנשכו נחש ומת' (דאי דיינת ליה בדיני ממונות גבי גמל משום דבידוע שזה הרגו - הכי נמי בידוע שזה הרגו)!

אפילו תימא אית ליה דרבי אחא: בשלמא ידיעה בלא ראיה משכחת לה, אלא ראיה בלא ידיעה - היכי משכחת לה (אם ראה שהרג אדם ואינו יודע מי הוה ההרוג - מי מצי מסהיד עליה)? מי לא בעי מידע (גירסת רש"י: למידק) אם עובר כוכבים הרג או ישראל הרג, אם אדם טרפה הרג או שלם הרג?

תוספות ד"ה אי טריפה הרג אי שלם הרג. תימה: הא אזלינן בתר רובא, דמרוצח דייקנן לה בפרק קמא דחולין (דף יא: ושם) דלא חיישינן דלמא במקום סייף - נקב הוה? וי"ל דמיידי כגון דאיכא קמן חד טריפה וחד שלם, דצריך לידע איזה מהם הרג.

כלומר: צריך לדעת לזהות את הגוף של הנהרג, אך לא יותר מזה; כגון שאינו יודע אם הנהרג הוא ישראל, אך בית הדין מכיר שהוא ישראל.

שמע מינה קסבר רבי יוסי הגלילי משביע עדי קנס פטור (מילתא באפי נפשה היא, והכי קאמר: מדקאמר רבי יוסי הגלילי 'אין שבועת העדות אלא בעדות המתקיימת בידיעה בלא ראיה וראיה בלא ידיעה' - שמע מינה דסבירא ליה 'משביע עדי קנס דאונס ומפתה וכפרו - פטורין'), דאי סלקא דעתא 'חייב', נהי דידיעה בלא ראיה אשכחן לה, ראיה בלא ידיעה

מי לא בעי מידע נכרית בעל, בת ישראל בעל, בתולה בעל, בעולה בעל?

ייתב רב המנונא קמיה דרב יהודה, וייתב רב יהודה וקא מיבעיא ליה: "מנה מניתיך בפני פלוני ופלוני"

(שבועות לד, ב)

ועדים רואין אותו מבחוץ (ולא הכיר הנתבע בהם) – מאי?
אמר ליה רב המנונא: והלה מה טוען? אי אמר "לא היו דברים מעולם" – הוחזק כפרן (שהרי ראו אלו שמנה לו, ואף על פי שאין יודעין אם הלואה אם מתנה – נעשה כפרן בדבר, שהרי אמר לו "לא היו דברים מעולם", ואין נאמן עוד בשבועה); אי אמר "אין, שקלי, ודידי שקלי" – כי אתו עדים מאי הוי?
אמר ליה: המנונא! את עול תא (אתה ראוי ליכנס לבית המדרש, שאתה מחכים את רבך)!

ההוא דאמר ליה לחבריה "מנה מניתי לך בצד עמוד זה"; אמר ליה: "לא עברתי בצד עמוד זה!" אתו תרי סהדי, אסהידו ביה דהשתין מים בצד עמוד זה; אמר ריש לקיש: הוחזק כפרן.
מתקיף לה רב נחמן: האי – דינא פרסאה הוא? מי קאמר 'מעולם' – 'בעסק זה' קאמר ליה!

איכא דאמרי: ההוא דאמר ליה לחבריה "מנה מניתי לך בצד עמוד זה", אמר ליה: "לא עברתי בצד עמוד זה מעולם"; נפקו ביה סהדי דהשתין מים בצד עמוד זה; אמר רב נחמן: הוחזק כפרן. אמר ליה רבא לרב נחמן: כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש עביד לה ולא אדעתיה (דלא רמיא עליה דאיניש כי הכא: שאין לאדם לשום אל לבו כל המקומות שהוא משתין שם מים להיות זכור עליהן).

רבי שמעון אומר חייב כאן [בשבועת העדות] וחייב בפקדון [מה להלן אינו מדבר אלא בתביעת ממון – אף כאן אינו מדבר אלא בתביעת ממון; ועוד קל וחומר: מה פקדון שעשה בו נשים כאנשים קרובים כרחוקים פסולים ככשרים, וחייב על כל אחת ואחת, בפני בית דין ושלא בפני בית דין, אינו מדבר אלא בתביעת ממון – עדות, שלא עשה בה נשים כאנשים, קרובים כרחוקים, פסולים ככשרים, ואינו חייב אלא אחת בפני בית דין – אינו דין שלא יהא מדבר אלא בתביעת ממון?! מה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע כנשבע ומזיד כשווגג תאמר בעדות שכן עשה בה מושבע כנשבע ומזיד כשווגג? – תלמוד לומר: 'תחטא' 'תחטא' לגזירה שוה: נאמר כאן [בשבועת העדות] 'תחטא' (ויקרא ה, א) ונפש כיתחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם לוא יגיד ונשא עונו ונאמר להלן [בשבועת הפקדון] 'תחטא' (ויקרא ה, כא) נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו; מה להלן אינו מדבר אלא בתביעת ממון – אף כאן אינו מדבר אלא בתביעת ממון].
מחכו עלה במערבא (אהא דרבי שמעון, דגמר מפקדון בגזירה שוה ד'תחטא' 'תחטא').
מאי חוכא?

דקתני 'מה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע כנשבע מזיד כשווגג':
מכדי מושבע מפי עצמו בעדות – לרבי שמעון מנא ליה? – דגמר מפקדון; פקדון נמי מושבע מפי אחרים נגמר מעדות?!
ומאי חוכא? דלמא רבי שמעון – בקל וחומר מייתי לה (מיניה וביה, ולית ליה גזירה שוה): מפי אחרים חייב, מפי עצמו לא כל שכן?!
אלא חוכא אמזיד כשווגג, דקתני 'מה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע כנשבע מזיד כשווגג' – מכדי מזיד גבי עדות מנא ליה? דלא כתיב ביה 'ונעלם'? הכא נמי לא כתיב ביה 'ונעלם'?
אמר להו רב הונא: ומאי חוכא? דלמא מזיד דלאו כשווגג בפקדון – ממעילה רבי שמעון גמר לה (נאמר כאן [ויקרא ה, כא] 'ומעלה מעל' ונאמר להלן [ויקרא ה, טו] 'כי תמעול מעל'), והיינו חוכא: אדגמר לה ממעילה – נגמר לה מעדות (לחיובא בגזירה שוה ד'תחטא' 'תחטא')?!
מסתברא ממעילה הוה ליה למילף, שכן מעילה ממעילה!
אדרבה: מעדות הוה ליה למילף, שכן 'תחטא' מ'תחטא'!

מסתברא ממעילה הוה ליה למילף, שכן 'מעילה' 'בכל' 'נהנה' 'בקבוע' 'חומש' ו'אשם' (בשניהם נאמר מעילה, ושניהם נוהגים בכל, אבל עדות אינו נוהג אלא בראיין להעיד; ושניהם נהנו בעבירה שבידם: זה נהנה מן ההקדש, וזה כפר ממון, לאפוקי עדות שלא נהנה; ושניהם בקרבן קבוע - ועדות בעולה ויורד, ושניהם בחומש ואשם - ועדות בחטאת, ואין שם חומש) ! אדרבה: מעדות הוה ליה למילף, שכן 'חטא' 'הדיוט' 'בשבועה' 'תבעיה' 'וכפריה' ו'או' אין (בשניהם נאמר 'תחטא', ודינו עם ההדיוט, אבל מעילה - דינו עם ההקדש; ושניהם בשבועה וע"י תביעה וכפירה הן באין, ובשניהם נאמר 'או' אין - מה שאין כן במעילה) ! הנך נפישין (ד'תבעיה' ו'כפריה' - חדא היא) .

אלא מאי חוכא?

כי אתא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב, אמרי: היינו חוכא: מכדי רבי שמעון - גזירה שוה גמיר (ד'תחטא' 'תחטא' גמיר, דקתני סיפא דמילתיה 'תלמוד לומר: 'תחטא' 'תחטא' לגזירה שוה); למה ליה דפריך 'מה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע כנשבע מזיד כשוגג' (אמאי פריך ברישא 'לא עשה בו מושבע כנשבע ומזיד כשוגג') (כי היכי דגמר עדות מפקדון לענין שאינו מדבר אלא מתביעת ממון - נגמר נמי פקדון מעדות: למושבע כנשבע ומזיד כשוגג) ?

ומאי חוכא? דלמא כי פריך (שכן לא עשה כו') - מקמי דתיקום ליה גזירה שוה (בתחלת משנתו, כשהיה בא ללמדה בבנין אב דחייב כאן וחייב בפקדון), בתר דקמא ליה גזירה שוה לא פריך (אבל לבתר דקמא ליה גזירה שוה ד'תחטא' 'תחטא' - לא שמעינן ליה דפרכה; והאי דפרכה ברישא - לאו משום דסבירא ליה (הא דהוה) גמיר גזירה שוה מרבו, אלא להודיעך בא שהוצרך גזירה שוה לכתוב, שלא תאמר 'למה הוצרכה, והלא יש ללמד במה מצינו? לפיכך התחיל ללמדה תחלה בבנין אב, והודיע תשובות שיש להשיב עליו, לכך הוצרכה גזירה שוה, וכן דרך תנאים וספרי וספרא) ! ולא (פריך בתמיה: כלומר: ובתר דקמא - לא הוה פריך? כלומר: דיליף הא נמי בגזירה שוה שעשה בו מושבע כנשבע ומזיד כשוגג) ? והאמר להו רבא בר איתי (בפרק 'שבועת הפקדון') לרבנן: מאן תנא 'שבועת הפקדון לא ניתן זדונה לכפרה' - רבי שמעון היא (דאמר 'לא עשה בו מזיד כשוגג'; אלמא סבירא ליה כי פירכיה, והא דלא פרכה לגזירה שוה בהא פירכא בתר דקמא ליה, משום דגזירה שוה מופנה היא, ואין משיבין עליה) !

(ומשני: דלמא (כי פריך -) מזיד כשוגג פריך (במזיד כשוגג - הוא דסבירא ליה כי פירכיה קמייטא, ואפילו בתר גזירה שוה) (משום) דגמר לה ממעילה (ד'לא עשה בה מזיד כשוגג', וניחא ליה לגמרה ממעילה לפטורא ולא מעדות לחיובא, משום) דהנך נפישין (כדאמרינן לעיל: 'שכן מעילה בכל נהנה בקבוע חומש ואשם'), אבל מושבע כנשבע (מילף יליף פקדון מעדות) לא פריך (ולא סבירא ליה כפירכיה - מדקמא ליה גזירה שוה, וליכא חוכא) !

(ופרכין: ומהדר עדות ותגמר לה מפקדון מזיד דלאו כשוגג: מה פקדון שוגג - אין, מזיד - לא, אף עדות: שוגג - אין, מזיד - לא, כי היכי דיליף פקדון ממעילה (כלומר: היינו חוכא: לבתר דגמר פקדון ממעילה למזיד דלאו כשוגג - היכי פריך 'תאמר בעדות שעשה בו מזיד כשוגג' בתר דקמא ליה גזירה שוה ד'תחטא' 'תחטא'? ליהדר עדות ויליף מפקדון למזיד דלא כשוגג, דהא ילפא פקדון ממעילה) ! ?

(שבועות לה, א)

להכי כתבה רחמנא לעדות גבי שבועת ביטוי וגבי טומאת מקדש וקדשיו: דבכולן נאמר בהן 'ונעלם' וכאן לא נאמר בהן 'ונעלם' - לחייב על המזיד כשוגג.

משנה:

"משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שאמר איש פלוני ליתן לי מאתים זוז ולא נתן" - הרי אלו פטורים, שאין חייבין אלא על תביעת ממון כפקדון (שאילו העידוהו - היו מחייבין אותו ממון, אבל זה - אם העידוהו - לא היה מחויב, שהיה יכול לומר "חורני ב").

"משביע אני עליכם כשתדעו לי עדות שתבואו ותעידוני" - הרי אלו פטורים, מפני שקדמה שבועה לעדות. עמד בבית הכנסת ואמר "משביע אני עליכם שאם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני" - הרי אלו פטורין <עד שיהא מתכוין להם>. אמר לשנים "משביע אני עליכם איש פלוני ופלוני שאם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני" ! "שבועה שאין אנו יודעין לך עדות" !

והם יודעין לו עדות עד מפי עד, או שהיה אחד מהן קרוב או פסול - הרי אלו פטורין.
שלח ביד עבדו או שאמר להן הנתבע: "משביע אני עליכם שאם אתם יודעין לו עדות שתבואו ותעידוהו" - הרי אלו פטורין, עד שישמעו מפי התובע (כולה מתניתין מפרש בגמרא).

גמרא:

תנו רבנן [סיפרא פרשת ויקרא דיבורא דחובא פרשה ח משנה ד]: "משביעני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שאמר איש פלוני ליתן לי מאתים זוז ולא נתן" - יכול יהו חייבין? תלמוד לומר: 'תחטא' 'תחטא' לגזירה שוה: נאמר כאן [בשבועת העדות] 'תחטא' (ויקרא ה,א) ונפש כיתחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם לוא יגיד ונשא עונו] ונאמר להלן [בשבועת הפקדון] 'תחטא' (ויקרא ה,כא): נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו; מה להלן בתביעת ממון ויש לו (שיש ממון עליו) - אף כאן בתביעת ממון ויש לו.

משביע אני עליכם כשתדעו לי עדות [שתבואו ותעידוני] - הרי אלו פטורים, מפני שקדמה שבועה לעדות: [תנו רבנן] [סיפרא פרשת ויקרא דיבורא דחובא פרשה ח משנה ז]: "משביע אני עליכם כשתדעו לי עדות שתבואו ותעידוני" - יכול יהו חייבין? תלמוד לומר: (ויקרא ה,א) ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע [אם לוא יגיד ונשא עונו] ('והוא עד': שהיה עד באותה שעה): מי שקדמה עדות לשבועה, ולא שקדמה שבועה לעדות.

עמד בבית הכנסת ואמר משביעני עליכם [שאם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני] - הרי אלו פטורין [סיפרא פרשת ויקרא דיבורא דחובא פרשה ח משנה ו]: אמר שמואל: אפילו עדיו ביניהן.
פשיטא (דאי לא עדים ביניהן - מאי איצטריך למיתני במתניתין פטורין)!
לא, צריכא דקאי עילויהו (שעומד בצד עדיו): מהו דתימא כמאן דאמר להו דמי (ודאי להנך דקיימי גביה קאמר, והרי ייחד עדיו) - קא משמע לן.
תניא נמי הכי (דאף על גב דגבייהו קאי פטורין)*: ראה סיעה של בני אדם עומדין ועדיו ביניהן, ואמר להן: "משביעני עליכם אם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני" - יכול יהו חייבין? - תלמוד לומר: 'והוא עד' - והרי לא ייחד עדיו; יכול אפילו אמר "כל העומדין כאן"? - תלמוד לומר 'והוא עד', והרי ייחד עדיו (דכיון דאמר 'עומדין כאן' - אותן העומדין אצלו ייחד, וחייבין; ואי לא פריש הכי בהדיא - תנא ברישא 'פטורין').
* (על כרחך בדקאי גבייהו קאמר, מדקאמר סיפא כו' 'אפילו כל העומדין כאן' ת"ל 'והוא עד').

אמר לשנים משביע אני עליכם [איש פלוני ופלוני שאם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני]! "שבועה שאין אנו יודעין לך עדות"! והם יודעין לו עדות עד מפי עד, או שהיה אחד מהן קרוב או פסול - הרי אלו פטורין.
תנו רבנן [סיפרא פרשת ויקרא דיבורא דחובא פרשה ח משנה ה]: אמר לשנים "משביע אני עליכם פלוני ופלוני אם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני" והן יודעין לו עדות עד מפי עד או שהיה אחד מהן קרוב או פסול, יכול יהו חייבין? - תלמוד לומר: (ויקרא ה,א) ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע] אם לא יגיד ונשא עונו - בראוין להגדה הכתוב מדבר ('אם לוא' כתיב מלא, למדרש ביה: לו לא).

שלח ביד עבדו [או שאמר להן הנתבע: "משביע אני עליכם שאם אתם יודעין לו עדות שתבואו ותעידוהו" - הרי אלו פטורין, עד שישמעו מפי התובע]:
תנו רבנן: שלח ביד עבדו או שאמר להן הנתבע "משביעני עליכם שאם אתם יודעין לו עדות שתבואו ותעידוהו", יכול יהו חייבין? - תלמוד לומר: (ויקרא ה,א) ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע] אם לא יגיד ונשא עונו.
מאי תלמודא?

אמר רבי אלעזר: 'אם לוא יגיד' כתיב: 'אם לן לא יגיד - ונשא עונו',
ואם לאחר לא יגיד - פטור.

משנה:

"משביעני <אני> עליכם", "מצוה אני עליכם" (בגמרא מפרש), "אוסרכם
אני" - הרי אלו חייבין.
"בשמים ובארץ" - הרי אלו פטורין.
באלף דלת (שם הכתוב באלף דל"ת), ביוד הי (שם הכתוב ארבע אותיות הכתוב ביו"ד ה"י),
בשדי, בצבאות, בחנון ורחום, בארץ אפים, ברב חסד, ובכל הכנויין
- הרי אלו חייבין;

המקלל ככולן (מברך את השם באחד מהם, כגון "יכה פלוני את פלוני" שזה הוא חיובו: כשמקלל שם
בשם) חייב (מיתה) - דברי רבי מאיר, וחכמים פוטריין;
המקלל אביו ואמו ככולן - חייב, דברי רבי מאיר, וחכמים פוטריין;
המקלל עצמו וחבירו ככולן - עובר בלא תעשה (מפרש בגמרא).
(דברים פרק כח פסוקים כב, כז, כח, לה) "יככה ה' אלהים" וכן "יככה אלהים" (וכן יככה
אלהים' גרס במתניתין, וכן כתוב ונקוד בסדר משנה מוגהת ודווקנית²) - (אם אמר לעדים אחד מן המקראות
שבקללות "יככה השם בשחפת וגו' אם לא תעידוני", וכן "יככה השם" כגון שהיה אחד קורא קללות שבתורה,
ואמר לעדים כן "יככה אם לא תעידוני") - זו היא אלה הכתובה בתורה (דהא כתיב בהם 'נכל
אלות הברית' [דברים כט, כ];

"אל יכך (אם תעידוני)", ו"יברכך" (או "יברכך אם תעידוני"), ו"ייטיב לך"
(וכפר) - רבי מאיר מחייב (מכלל לאו אתה שומע הן: "אל יככה אם תעידוני, ואם לא תעידוני -
יכך!"), וחכמים פוטריין.

גמרא:

"משביעני עליכם"? - מאי קאמר?
אמר רב יהודה: הכי קאמר: "משביע אני עליכם בשבועה האמורה
בתורה", "מצוה אני עליכם בצוואה האמורה בתורה" ('אלה המצות' כתב בפרשת
נדרים (ויקרא כז, לד))", "אוסרכם אני באיסור האמור בתורה".
אמר ליה אביי: אלא הא דתני רבי חייא "כובלכם אני" (לשון אסירה: בכבלי
ברזל(תהלים קמט, ח)) אני" הרי אלו חייבין - 'כובל' באורייתא מי כתיב?
אלא אמר אביי: הכי קאמר: משביע אני עליכם בשבועה", "מצוה אני
עליכם בשבועה", "אוסרכם אני בשבועה", "כובלכם אני בשבועה" (מזכיר
את השם באחד מכל הלשונות הללו).

באלף דלת ביוד הי בשדי בצבאות בחנון ורחום בארץ אפים ברב חסד:
למימרא ד'חנון' ו'רחום' - שמות נינהו? ורמינהי: יש שמות
שנמחקין ויש שמות שאין נמחקין; אלו הן שמות שאין נמחקין:
כגון: 'אל', 'אלהיך', 'אלהים', 'אלהיכם', 'אהיה אשר אהיה',
'אלף דלת ויוד הי', 'שדי', 'צבאות' - הרי אלו אין נמחקין, אבל
'הגדול', 'הגבור', 'הנורא', 'האדיר', 'ו'החזק', ו'האמין',
'העוז', 'חנון', ו'רחום', 'ארץ אפים', ו'רב חסד' - הרי אלו
נמחקין.
אמר אביי: מתניתין 'במי שהוא חנון' (ולאו ד'חנון' שם הוא, אלא בשם מי שהוא
חנון),

(שבועות לה, ב)

'במי שהוא רחום' קאמר.

אמר ליה רבא: אי הכי - 'בשמים ובארץ' נמי: במי שהשמים והארץ
שלו קאמר!?

²אולי רש"י כותב כך אין פסוק כזה, אלא רק יככה ה', בלי 'אלקים'

הכי? השתא: התם, כיון דליכא מידי אחרינא דאיקרי 'רחום'
'ו'חנון' - ודאי 'במי שהוא חנון', ודאי 'במי שהוא רחום' קאמר;
הכא - כיון דאיכא שמים וארץ - 'בשמים ובארץ' קאמר.

תנו רבנן: כתב אלף למד מ'אלהים' (שהתחיל לכתוב 'אלהים' וכתב אלף למד - אין נמחקין, ואע"פ שלא גמר את השם, שהרי ב' אותיות הללו - שם לעצמו), 'יה' מ'יי' - הרי זה אינו נמחק; שין דלת מ'שדי', אלף דלת מ'אדני', צדי בית מ'צבאות' - הרי זה נמחק. רבי יוסי אומר: 'צבאות' כולו נמחק, שלא נקרא צבאות אלא על שם ישראל, שנאמר (שמות טז) ולא ישמע אלכם פרעה ונתתי את ידי במצרים והוצאתי את צבאותי את עמי בני ישראל מארץ מצרים [בשפטים גדלים]. אמר שמואל: אין הלכה כרבי יוסי.

תנו רבנן: כל הטפל לשם - בין מלפניו ובין מלאחוריו - הרי זה נמחק;
'לפניו' כיצד? - 'ליי' - ל' נמחק; 'ביי' - ב' נמחק; 'ויי' - ו' נמחק; 'מיי' - מ' נמחק (תהילים קמד) 'שיי' - ש' נמחק; 'היי' - ה' נמחק; 'כיי' - כ' נמחק;
'לאחוריו' כיצד? - 'אלהינו' - נו' נמחק; 'אלהיהם' - ה"ם נמחק; 'אלהיכם' - כ"ם נמחק;
אחרים אומרים: לאחוריו אינו נמחק, שכבר קדשו השם. אמר רב הונא: הלכה כאחרים.

>אברהם דלטיא לנכות בגבעת בנימן שלמה דניאל סימן<
כל שמות האמורים בתורה באברהם קדש, חוץ מזה (למלאך האמצעי קרא 'אדון' שכן באו לפניו מיכאל באמצעו, גבריאל מימינו, רפאל משמאלו), שהוא חול, שנאמר: (בראשית יח) ויאמר יי אם נא מצאתי חן בעיניך [אל נא תעבר מעל עבדך].
חנינא בן אחי רבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה משום רבי אלעזר המודעי אמרו: אף זה קדש (דכתיב לעיל מינה 'וירא עליו יי' והדר כתיב 'והנה שלשה אנשים' ואמר להקב"ה: אל נא תעבור מעל עבדך - המתן לי כאן עד שאכניס האורחין).
כמאן אזלא הא דאמר רב יהודה אמר רב: 'גדולה הכנסת אורחין יותר מהקבלת פני שכינה'?
כמאן? - כאותו הזוג [חנינא בן אחי רבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה].

כל שמות האמורים בלוט חול חוץ מזה, שהוא קדש, שנאמר (בראשית יט) ויאמר לוט אליהם אל נא אדנין פסוק [הנה נא מצא עבדך חן בעיניך] ותגדל חסדך אשר עשית עמדי להחיות את נפשי ואנכי לא אוכל להמלט ההרה פן תדבקני הרעה ומתן] - מי שיש בידו להמית ולהחיות זה הקדוש ברוך הוא (והכי קאמר: ויאמר לוט אליהם - באזניהם: אל נא יהי כן, וחזר כלפי השם, ואמר לו 'אדוני הנה נא מצא עבדך').

כל שמות האמורים בנכות (כתיב (מלכים א כא, יג) 'ברך נבות אלהים') קדש, במיכה חול ('במיכה' - כגון (שופטים יז, ה) 'לו בית אלהים' וכגון (שם, פסוק ג) 'הקדש הקדשתי את הכסף לה' מידי לבני וגו' הרי הוא אסור עלי' כהקדש גמורים שהן ל'שם עד שאתננו מידי לבני לעשות פסל ומסכה; וכן (שם יח, ו) 'נכח ה' דרככם' - כלפי שכינה אמר).
רבי אליעזר אומר: בנכות קדש, במיכה יש מהן חול ויש מהן קדש:
'אלף למד' - חול (כגון (שם יז, ה) לו בית אלהים (שם יח, כד) את אלהי אשר עשיתי לקחתם), 'יוד הי' - קדש. חוץ מזה. שאלף למד והוא קדש: (שופטים יח, לא) [וישימו להם את פסל מיכה אשר עשה] כל ימי היות בית האלהים בשילה.

כל שמות האמורים בגבעת בנימין (וישאלו בני ישראל בה' [ושם ארון ברית האלהים בימים ההם] (שם כב,)) : רבי אליעזר אומר חול רבי יהושע אומר קדש.
אמר לו רבי אליעזר: וכי מבטיח (ש'צליח) ואינו עושה?
אמר לו רבי יהושע: מה שהבטיח - עשה, והם לא ביחנו אם לנצוח אם לנצח (הם לא שאלו אלא 'האלך' ולא אמרו 'התתנהו בידך!'); באחרונה שביחנו (באורים ותומים) - הסכימו על ידן, שנאמר (שופטים כב, כח) ופנחס בן אלעזר בן אהרן עומד לפניו

בימים ההם לאמר האוסיף עוד לצאת למלחמה עם בני בנימין אחי אם אחדל [ויאמר ה' עליו כי מחר אתננו בידך - (הסכימו לדבריהם)]

כל 'שלמה' האמורים בשיר השירים קדש: שיר למי שהשלום שלו, חוץ מזה (שיר השירים ח,יב) כרמי שלי לפני האלף לך שלמה [ומאתים לנוטרים את פריה]; שלמה - לדידה, ומאתים לנוטרים את פריה - רבנן (לרבנן הניחם, ויעסקו בתורה אחד משה שבהם); ויש אומרים אף זה חול: (שיר השירים ג,ז) הנה מטתו של שלמה, ששים [גברים סביב לה מגברי ישראל] (חול, שהיה נבעת מאשמדאי, כדאמר במסכת גיטין (דף סח:)) - 'אף זה', ולא מיבעי האיך [ש"ה ח, יב];

אלא הא דאמר שמואל 'מלכותא דקטלא חד משייתא בעלמא (באנגריא דעבודת המלך) - לא מיענשא, שנאמר (שיר השירים ח,יב): 'כרמי שלי לפני האלף לך שלמה' - למלכותא דרקינא, 'ומאתים לנוטרים את פריה' - למלכותא דארעא - שמואל לא כתנא קמא ולא כ'יש אומרים'!!
אלא הכי קאמר: 'ויש אומרים: זה [כרמי שלי', שה"ש ח, יב] קדש, וזה הוא חול: דמטתו, ושמואל דאמר כיש אומרים.

כל מלכיא (כל מקום שנאמר שם מלך) האמורים בדניאל חול, חוץ מזה, שהוא קדש: (דניאל ב,לז) אנת מלכא מלך מלכיא די אלה שמיא מלכותא חסנא ותקפא ויקרא יהב לך (דאילו לנבוכד נצר לא הוה קרי ליה דניאל 'מלך מלכיא', אלא הכי קאמר: אנת מלכא - נבוכדנצר - מלך מלכיא - דהוא אלהא דשמיא - מלכות חסנא ... יהב לך); ויש אומרים אף זה קדש, שנאמר: (דניאל ד,טז) [אדין דניאל די שמה בלשטאצור אשתומם כשעה חדה ורעינה יבהלנה ענה מלכא ואמר בלשטאצור חלמא ופשרא אל יבהלך ענה בלשטאצור ואמר] מרי חלמא לשנאך ופשרה לערך - למאן קאמר? אי סלקא דעתך לנבוכד - נצר קאמר ליה, 'שנאותיה' מאי נינהו? - ישראל! מילט קא לייט להו לישראל? ותנא קמא סבר: שונאי ישראל איכא, שונאי עובדי כוכבים - ליכא.

[באלף דלת, ביוד הי, בשדי, בצבאות, בחנון ורחום, בארך אפים, ברב חסד] ובכל כנויין הרי אלו חייבין [המקלל בכולן חייב - דברי רבי מאיר, וחכמים פוטרין]:
ורמינהי:

(במדבר ה,כא) [והשביע הכהן את האשה בשבעת האלה ואמר הכהן לאשה] יתן ה' אותך לאלה ולשבועה [בתוך עמך בתת ה' את ירכך נפלת ואת בטנך צבה], מה תלמוד לומר? והלא כבר נאמר 'והשביע הכהן את האשה בשבעת האלה' (מהכא משמע תיהוי לאלה ולשבועה, ותו לא הוה ליה למיכתב אלא: יתן ה' את ירכך נפלת)? - לפי שנאמר (ויקרא ה,א) [ונפש כי תחטא] ושמעה קול אלה [והוא עד או ראה או ידע אם לוא יגיד ונשא עונו]; נאמר כאן 'אלה' ונאמר להלן 'אלה': מה להלן שבועה (דכתיב 'והשביע') אף כאן שבועה, מה להלן בשם (דכתיב 'יתן ה' וגו') אף כאן בשם.

אמר אביי: לא קשיא: הא רבי חנינא בר אידי, הא רבנן (וברייתא רבי חנינא, ומתניתין רבנן), דתניא:

רבי חנינא בר אידי אומר: הואיל ואמרה תורה 'השבע' ('שבועה ה' תהיה וגו' (שמות כב,)), ו'אל תשבע' ('לא תשבעו בשמי לשקר' (ויקרא יט,יב)), 'קלל' (יתן ה' אותך לאלה) (במדבר ה,כא)), ו'אל תקלל' (בין קללת השם בין קללת חבירו: 'לא תקלל חרש' (ויקרא יט,יד)), מה 'השבע' בשם - אף 'לא תשבע' בשם; מה 'קלל' בשם - אף 'לא תקלל' בשם.

ורבנן - אי גמירי גזירה שוה (דנאמר כאן 'אלה' ונאמר להלן 'אלה') - ניבעי שם המיוחד, אי לא גמירי גזירה שוה - אלה ('ושמעה קול אלה'), דשבועה היא - מנא להו (דשבועה משתעי)?

נפקא להו מדתניא (מגופיה, דמשמעות דקרא הכי משמע):

[סיפרא פרשת ויקרא דיבורא דחובא פרשה ח, משנה ב] 'אלה' - אין אלה אלא לשון שבועה, וכן הוא אומר (במדבר ה,כא) 'והשביע הכהן את האשה בשבעת האלה' [ואמר הכהן לאשה] ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך בתת ה' את ירכך נפלת ואת בטנך צבה' (אלמא 'אלה' היא שבועה כ').

(ופרכין): התם - 'שבועת האלה' כתיב (כלומר: שבועה שהיא בקללה, אבל שבועה שאינה בקללה לא משתמע מהכא)!!

הכי קאמר: 'אלה' - אין 'אלה' אלא בשבועה, וכן הוא אומר 'והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה'.

(שבועות לו, א)

'ומניין לעשות שבועה שאין עמה אלה כשבועה שיש עמה אלה (כך שנויה בתורת כהנים) טיפרא פרשת ויקרא דיבורא דחובא פרשה ת, משנה ב, ובמסכת סוטה מפרשה בפרק 'היה מביא את מנחתה' (דף יח): היכי דמי 'שבועה שיש עמה אלה' שבועה שלא נטמאת, ואם נטמאת יבאו בך? - תלמוד לומר (ויקרא ה) ושמעה קול אלה: ושמעה אלה ושמעה קול נלעשות שבועה שאין עמה אלה כשבועה שיש עמה אלה (מדהוה ליה למכתב 'ושמעה אלה' - שמעת מינה דהיא שבועה שיש בה אלה, וכתב 'קול אלה' יתירא - לדרשא אתא: לחייבה באחת משתי הקולות). אמר רבי אבהו: מניין לאלה שהיא שבועה? - שנאמר (יחזקאל יז, ג) ויקח מזרע המלוכה ויכרת אתו ברית ויבא אתו באלה (נבוכדנצר את צדקיהו) ואת אילי הארץ לקח, וכתב (דברי הימים ב לו, ג) וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים ויקש את ערפו ויאמץ את לבבו משוב אל ה' אלהי ישראל.

תנא: 'ארור' - בו נידוי, בו קללה, בו שבועה (כל לשונות הללו הוא משמש, וצריך לפרוש ממנו אם אמר חכם 'ארור' בלשון נידוי; ואם אמר אדם לחבירו לשם שבועה וקבלו עליו - שבועה היא; והמקלל את חבירו בלשון ארור הוא לה' - קללה היא, וחייב המקלל): בו נידוי - דכתיב (שופטים ה, כג) אורו מרוז אמר מלאך ה' אורו ארור יושביה (כי לא באו לעזרת ה' לעזרת ה' בגבורים); ואמר עולא: בארבע מאה שיפורי שמתיה ברק למרוז. בו קללה - דכתיב (דברים כז, ג) ואלה יעמדו על הקללה [בהר עיבל ראובן גד ואשר וזבולון דן ונפתלי] וכתב (דברים כז, טו) ארור האיש אשר יעשה פסל [ומסכה תועבת ה' מעשה ידי חרש ושם בסתר וענו כל העם ואמרו אמן] בו שבועה - דכתיב (יהושע ו, כו) וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש לפני ה' אשר יקום ובנה את העיר הזאת את יריחו בבכרו ייסדנה ובצעירו יציב דלתיה [ודלמא תרתי עבד להו: אשבעינהו ולייטינהו (אבל 'ארור' - לאו לשון שבועה הוא)?

אלא מהכא (שמואל א יד, כד) ואיש ישראל נגש ביום ההוא ויואל שאול את העם לאמר ארור האיש אשר יאכל [לחם עד הערב ונקמתי מאיבי ולא טעם כל העם לחם] וכתב (שמואל א יד, כז) ויהונתן לא שמע בהשביע אביו את העם [וישלח את קצה המטה אשר בידו ויטבל אותה ביערת הדבש וישב ידו אל פיו ותראנה עיניו]. ודלמא הכא נמי תרתי עבד להו: אשבעינהו ולייטינהו? מי כתיב 'וארור'?! השתא דאתית להכי - התם נמי לא כתיב 'וארור'.

אמר רבי יוסי ברבי חנינא: 'אמן' - בו שבועה (העונה "אמן" אחר שבועה - כמוציא שבועה מפיו), בו קבלת דברים (האומר לחבירו "על מנת שתקיים לי תנאי כך וכך", ואמר "אמן" - קבל דבריו, וחייב לקיים תנאו), בו האמנת דברים (ודאוי לענות "אמן" על דבר תפלה ותחנה, שהוא לשון מאמן הדברים: שיהא רצון שיהא אמת כן); בו שבועה - דכתיב (במדבר ה, כב) ויבאו המים המאירים האלה במעיך לצבות בטן ולנפל ירך ואמרה האשה אמן אמן (דאי לאו כמוציאה שבועה דמאי - אמאי מבדקה? אפילו 'מושבע מפי אחרים' אין כאן, שהרי לא אמרה כלום אחר שבועה! ולא דמאי ל"משביעני עליכם" שהם כופרין אחר שבועה ועונין על דבריו "אין אנו יודעין לך עדות"); בו קבלת דברים - דכתיב (דברים כז, כו) ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם ואמר כל העם אמן; בו האמנת דברים - דכתיב (ירמיהו כח, ٥) ויאמר ירמיה הנביא אמן כן יעשה ה' יקם ה' את דברך [אשר נבאת להשיב כלי בית ה' וכל הגולה מבבל אל המקום הזה].

אמר רבי אלעזר: 'לאו' - שבועה; 'הן' - שבועה (כדמסיים ואזיל: שאמר או "לאו לאו" תרי זימני, או "הן הן" תרי זימני - הרי היא כשבועה מאחר שהחזיק דבריו). בשלמא 'לאו' - שבועה, דכתיב (בראשית ט, טו) וזכרתי את בריתי אשר ביני וביניכם ובין כל נפש חיה בכל בשר ולא יהיה עוד המים למבול [לשחת כל בשר], וכתב (ישעיהו נד, ט) כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי [מעבר מי נח עוד על הארץ כן נשבעתי מקצף עליך ומגער בך]; אלא 'הן' - שבועה מנא לך?

סברא הוא: מד'לאו' - שבועה, הן נמי שבועה.
אמר רבא: והוא דאמר "לאו" "לאו" תרי זימני, והוא דאמר "הן"
"הן" תרי זימני, דכתיב (בראשית ט, יא) [והקמתי את בריתי אתכם] ולא יכרת כל בשר עוד ממני
המבול [ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ]; (בראשית ט, טו) [וזכרתי את בריתי אשר ביני וביניכם ובין כל נפש חיה בכל
בשר] ולא יהיה עוד המים למבול [לשחת כל בשר]; ומד'לאו' תרי זימני - 'הן' נמי
תרי זימני.

המקלל בכולן חייב דברי רבי מאיר, וחכמים פוטריין:
תנו רבנן: (ויקרא כד, טו) [ואל בני ישראל תדבר לאמר] איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו - מה
תלמוד לומר? והלא כבר נאמר (מאחר שענין לכתוב) (ויקרא כד, טז) [ונקב שם ה' מות יומת]
[רגום ירגמו בו כל העדה כגר כאזרח בנקבו שם יומת] (ליכתוב איש איש כי יקוב שם ונשא חטאו וימות)?
יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד (בן ארבע אותיות דיו"ד ה"י) בלבד;
מניין לרבות את הכינויין? - תלמוד לומר איש איש כי יקלל אלהיו
וגו' מכל מקום - דברי רבי מאיר; וחכמים אומרים: על שם מיוחד
במיתה ועל הכינויין באזהרה ('אלהים לא תקלל' (שמות כב, כז)).

והמקלל אביו ואמו [בכולן - חייב, דברי רבי מאיר, וחכמים פוטריין]:
מאן חכמים?
רבי מנחם בר יוסי, דתניא: רבי מנחם בר יוסי אומר: (ויקרא כד, טז) [ונקב שם
ה' מות יומת רגום ירגמו בו כל העדה כגר כאזרח] בנקבו שם יומת - מה תלמוד לומר 'שם'?
לימד על המקלל אביו ואמו שאינו חייב עד שיקללם בשם ('בנקבו שם יומת'
קרא יתירא הוא, ותניהו ענין למקלל אביו [ואמו] שאינו חייב עד שיקללם בשם המיוחד).

והמקלל עצמו וחבירו [בכולן - עובר בלא תעשה]:
אמר רבי ינאי: ודברי הכל (דלא תימא: הואיל וקרא יתירא הוא, לרבות - תניהו ענין לרבות אף
המקלל עצמו וחבירו! אלא דוקא קאמר רבי מנחם 'לרבות מקלל אביו' שהוא בסקילה, כמברך את השם, אבל
בעצמו וחבירו - דלאו בעלמא הוא - לא תילף מהכא).
עצמו - דכתיב (דברים ד, ט) [רק השמר לך ושמור נפשך מאד] פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן
יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך, כדרכי אבין אמר רבי אילעא, דאמר:
כל מקום שנאמר 'השמר' 'פן' 'ואל' - אינו אלא לא תעשה;
וחבירו - דכתיב (ויקרא יט, יד) [לא תקלל חרש] [ולפני עור לא תתן מכשל ויראת מאלקיך אני ה'] (ומרבינן
מיניה 'לא תקלל חרש' בסנהדרין (דף טו). כל שהוא בעמך).

יכך ה' אלהים וכן יככה אלהים זו היא אלה הכתובה בתורה:
יטיב רב כהנא קמיה דרב יהודה, ויטיב וקאמר הא מתניתין כדתנן
(רב כהנא היה שונה משנתנו כמות שהיא שנויה "יככה" וכן "יככם").
אמר ליה (רב יהודה): כנה [מלשון כנוי] (הפוך דברך כנגד אחרים: סאמור "יכהו", וכן "יכהם",
שלא תקללני).
יטיב ההוא מרבנן קמיה דרב כהנא, ויטיב וקאמר (תהלים נב, ז) [גם אל יתצח לנצח
יחתך ויסחך מאהל ושרשך מארץ חיים סלה] (את המקרא הזה היה דורש שנאמר בדואג בספר תהלים).
אמר ליה: כנה (ואמור 'יתצהו').
תיתי למה לי?
מהו דתימא הני מילי מתניתין, אבל בקראי אימא לא מכנינן - קא
משמע לן.

אל יכך ויברכך וייטיב לך - רבי מאיר מחייב וחכמים פוטריין:
והא לית ליה לרבי מאיר 'מכלל לאו' אתה שומע הן' (דתנן במסכת קדושין (דף
טא). רבי מאיר אומר: כל תנאי שאינו כפול כתנאי דבני גד ובני ראובן - אינו תנאי, ואי לא כפליה - לא אמרינן
מכלל זה אתה שומע את זה)?!
איפוך.
כי אתא רבי יצחק, תנא כדתנן. אמר רב יוסף: השתא דאנן תנן הכי
וכי אתא רבי יצחק תני הכי - שמע מינה דוקא תנן! אלא קשיא? -
כי לית ליה - בממונא, אבל באיסורא אית ליה.

הרי סוטה, דאיסורא הוא (והרי סוטה דאיסורא. ופרכין מינה לרבי מאיר, דתנן במסכת קדושין מדכתיב 'אם לא שטית ... הנקי' [במדבר ה, יט] ופשיטא לן דלא הוצרכנו לברך את הסוטות, ולא נאמר אלא לשמוע לאו מכלל הן: קללה מכלל ברכה: שאם שטית - לא תנקי; אלמא לא בעינן כפילה) ! ? (ומשני:) [ו] אמר רבי תנחום בר חנינאי: 'הנקי' כתיב: [במדבר ה, יט: והשביע אתה הכהן ואמר אל האשה אם לא שכב איש אתך ואם לא שטית טמאה תחת אישך הנקי ממי המרים המאורים האלה; [פסוק כ] ואת כי שטית תחת אישך וכי נטמאת ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי אישך [פסוק כא] והשביע הכהן את האשה בשבעת האלה ואמר הכהן לאשה יתן ה' אותך לאלה ולשבעה בתוך עמך בתת ה' את ירכך נפלת ואת בטנך צבה] ('הנקי' בלא יו"ד, כמו 'חנקי'; וקאי אקרא דבתריה, דכתיב 'ואת כי שטית' למשמע הכי: 'חנקי' ממים המאורים האלה ואת כי שטית') טעמא דכתיב 'הנקי' - הא לאו הכי, מכלל לאו אתה שומע הן לא אמרינן !!

(שבועות לו, ב) אלא איפוך: אפילו באיסורא לית ליה. מתקיף ליה רבינא: ובאיסורא לית ליה? אלא מעתה שתויי יין (דבמיתה - לא שמעינן לה אלא הן מכלל לאו (סנהדרין פג:), דכתיב (ויקרא יט, י) 'ויושכר אל תשת ולא תמותו' - הא אם תשתו בבואכם אל אהל מועד [שם] תמותו) ופרועי ראש (נפקא לן (סנהדרין שם) מדאיתקש לשתויי יין בספר יחזקאל (מד)), דבמיתה, הכי נמי דלית ליה לרבי מאיר? והתנן 'אלו שבמיתה: שתויי יין ופרועי ראש' (ולא פליג איש עליה) ? אלא לעולם תיפוך; כי לית ליה בממונא, באיסורא אית ליה (כלומר: אלא כי מפכת לה - לא תימא 'אפילו באיסורא לית ליה', אלא ודאי אית ליה, ומשום הכי - ליכא פלוגתא גבי שתויי יין), ושאני סוטה, דאיסורא דאית ביה - ממונא הוא (גביית כתובתה ושבועה דמתניתין נמי על ידי ממון באה, הלכך רבי מאיר פוטר, כדאפרכין; ובלאו איפוך ליכא לתרוצה, דאם כן לרבי מאיר - שבועה דמתניתין איסורא גרידתא היא, דעל כרחך בהכי איצטריך לן לאוקומיה (והוא השבעת עד אחד שאינו בא לממון); ואי רבנן פטרי בה - אלמא לית להו 'מכלל לאו אתה שומע הן' אפילו באיסורא גרידתא! אם כן שתויי יין דבמיתה - לרבנן מנא להו? וכן מצאתי לשון בבלי בספרים ישנים: לא איתמר לא תיפוך, משום קושיא דשתויי יין לרבנן) .

הדרן עלך שבועת העדות